श्रीपरमात्मने नमः

श्रीयोगीवर्य महात्मा श्रीकृष्णात्मज ग्रंथमाला

प्रकाशन २

[ભાવિક ભક્તજનો અને વ્યવહારિક મુમુક્ષુ સજ્જનોને માટે નિત્યોપયોગી.]

(સ્વર્ગસ્થ શ્રી. કૃષ્ણલાલ ચંદુલાલ ઠાકોરના પુણ્ય સ્મરણાર્થે)

नित्योपासना

या

ईश्वरार्चन

: પ્રકાશક :

ચન્દુલાલ હરિલાલ ઠાકોર

ઊંડાઈ, રાજપુરા અને નાની
પીપળી ગામના ઈનામદાર, તથા
નિવૃત્ત દિવાન રાધનપુર રાજ્ય.

રાધનપુર.

श्री योगीवर्य महात्मा श्री कृष्णात्मज महाराज
प्रणीत श्री कृष्णात्मज वाक्सुधा या स्वयं-

૪ મહાકાળ પુરૂષ વર્ણન
અર્થાત્ કાલોત્પત્તિ
વિજ્ઞાન રહસ્ય ભાગ ૧ (છપાય છે) ૦।=

ૐ શ્રીસદ્ગુરુદેવે નમઃ

શ્રી યોગીમર્ય મહાત્માશ્રી કૃષ્ણાત્મજ મહારાજ
પ્રણીત શ્રીકૃષ્ણાત્મજ વાક્સુધા યા સ્વયંપ્રકાશ
જ્ઞાનદીપક ગ્રંથમાળા

પ્રકાશન ૨

સ્વર્ગસ્થ **શ્રી. કૃષ્ણલાલ ચન્દુલાલ ઠાકોર** એમના પુણ્ય સ્મરણાર્થે

(વૈદિક સિદ્ધાન્તાનુસાર પૂજનઅર્ચનસ્તોત્ર પાઠાદિ)

ભાવિક ભક્તજનો તથા વ્યવહારિક મુમુક્ષુ સજ્જનોને માટે

નિત્ય ઉપયોગીઃ-

नित्योपासनाक्रम

અથવા

इश्वरार्चन (संक्षिप्त)

આબાલ, વૃદ્ધ, તથા સ્ત્રી, શૂદ્રાદિ દરેકને માટે નિત્ય પઠન-પાઠન કરવા યોગ્ય એવા સ્તોત્રો, ભજનો અને બોધદાયક શ્લોકો ઇત્યાદિનો ઉપર્યુક્ત સંગ્રહ.

અમૂલ્ય—(નિત્યપ્રતિ ઉપયોગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા એજ પુસ્તકનું મૂલ્ય છે. માટે તેવી પ્રતિજ્ઞાનો પત્ર તથા પોસ્ટ ખર્ચને માટે બુકપોસ્ટથી ૦)ના દોઢ આનાની પોસ્ટ ટિકીટો મોકલવાથી શિલકમાં હશે ત્યાં સુધી મોકલવામાં આવશે.

પ્રકાશકઃ—ચન્દુલાલ હરિલાલ ઠાકોર
ઇનામદાર, જાગીરદાર તથા નિવૃત્ત દિવાન
રાધનપુર રાજ્ય (ઉ. ગુજરાત)

દ્વિતીયાવૃત્તિ — સન ૧૯૪૧
પ્રત ૫૦૦ — સં. ૧૯૯૭

મુદ્રકઃ—સોમાલાલ મંગળદાસ શાહ
મુદ્રણાલયઃ—ધી ગુજરાત પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.
મુદ્રણસ્થાનઃ—પાંચકૂવા ચાર રસ્તા—અમદાવાદ

धर्मतत्त्वो

યમના દશ પ્રકારો—(૧) અહિંસા (૨) અસ્તેય (૩) સત્ય (૪) બ્રહ્મચર્ય (૫) દયા (૬) આર્જવ (૭) ક્ષમા (૮) ધૃતિ (૯) મિતાહાર અને (૧૦) શૌચ.

નિયમ દશ—(૧) તપ (૨) સંતોષ (૩) આસ્તિક્ય (૪) દાન (૫) દેવતાર્ચન (ઇશ્વરપૂજન) (૬) સતશાસ્ત્ર શ્રવણ (૭) હ્રી (૮) મતિ (૯) જપ તથા (૧૦) વ્રત.

યોગના આઠ અંગો—(૧) યમ (૨) નિયમ (૩) આસન (૪) પ્રાણાયામ (૫) પ્રત્યાહાર (૬) ધારણા (૭) ધ્યાન અને (૮) સમાધિ.

નવવિધા ભક્તિ—(૧) શ્રવણ (૨) કીર્તન (૩) સ્મરણ (૪) પાદસેવન (૫) અર્ચન (૬) વંદન (૭) દાસ્ય (૮) સખ્ય અને (૯) આત્મનિવેદન.

કાવ્યશાસ્ત્રના નવ રસો—(૧) શૃંગાર (૨) વીર (૩) કરૂણ (૪) રૌદ્ર (૫) હાસ્ય (૬) ભયાનક (૭) બિભત્સ (૮) અદ્‌ભૂત અને (૯) શાન્ત.

॥ ॐ श्रीपुरुषोत्तमाय नमः ॥

॥ अर्घ्यांजलि ॥

सर्वभूतेषु चात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।
समं पश्यन्नात्मयाजी स्वाराज्यमधिगच्छति ॥

मनु. अ. १२ श्लो. ९१

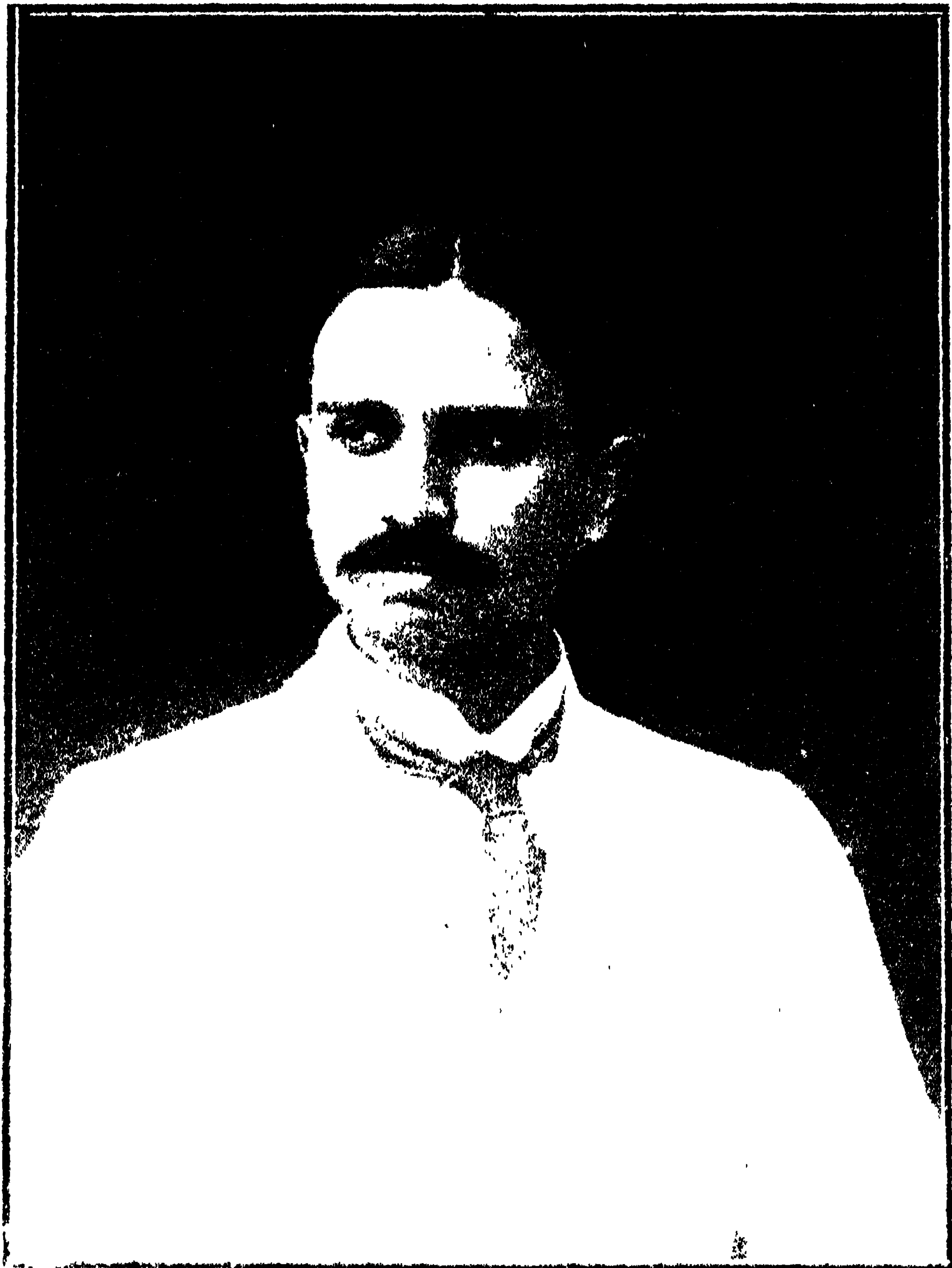
શ્રી સ્વસ્વરૂપસ્થિત આત્મજ
કૃષ્ણલાલના પુણ્ય સ્મરણાર્થે

આ અસાર અને દુઃખરૂપ સંસાર સાગરમાંથી પાર થવાને માટે નૌકારૂપ એવા સર્વ ચરાચરના આધાર અનંતકોટિ બ્રહ્માણ્ડનાયક દીનદયાળ, ભક્તવત્સલ ભીડભંજન પરબ્રહ્મ પરમાત્માનું નિરંતર ધ્યાન અને ચિંતન કરનારા આત્મસ્વરૂપ પરાયણ તીવ્ર જીજ્ઞાસુઓ, સ્વધર્માચરણીય અને સદ્‌ગુણસંપન્ન ચતુર્વિધપ્રકારના ભક્તગણો, નવવિધાભક્તિ કરનારા ભાવિક ભક્તો અને મુમુક્ષુજનોના ચરણે આ "નિત્યોપાસનાક્રમ યા ઈશ્વરાર્ચન" નું નાનકડું પુસ્તક શ્રીબ્રહ્મવિદ વરિષ્ઠયોગિવર્ય મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણાત્મજ મહારાજના અનુગ્રહથી ઉપકૃત થઇ અર્પણ કરું છું.

હરિનિવાસ,
રાધનપુર-ઉ. ગુજરાત
शाके १८५३ चैत्र शु. १
શુક્રવાર

દાસાનુદાસ
ચન્દુલાલ હરિલાલ ઠાકોર
શ્રી રામાનુજો વિજયતે.

સ્વર્ગસ્થ શ્રી કૃષ્ણલાલ ચન્દુલાલ ઠાકોર

જન્મ:	સ્વર્ગવાસ:
સં. ૧૯૪૫ આસો સુદ [illegible]	સં. ૧૯૮૭ માગશર સુદ ૮

श्रीपरमात्मने नमः

(મહાત્માશ્રીએ પ્રથમાવૃત્તિમાં આપેલો આ પ્રાસ્તાવિક બોધ અત્યંત વિચારણીય અને મહત્ત્વનો હોવાથી પુનઃ અત્રે આપવામાં આવેલો છે.)

પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના જડવાદોથી કંટાળી છેવટે ખરા સુખશાન્તિના માર્ગની શોધને માટે આજે ભારત દેશના સુપુત્રોનું લક્ષ વેધાઇ રહ્યું છે.

ભારત દેશની ભૂમિ પરમ પવિત્ર છે. આજપર્યંત તેમાં ચૈતન્ય શક્તિરૂપ ઈશ્વરના અનેક અવતારો અને ભક્તગણો થઈ ગયા છે.

ભક્તિમાર્ગોના પ્રકાર

આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિથી કૃતાર્થ થયેલા આપણા પ્રાચીન મહર્ષિગણોએ અજ્ઞાન અને જડબુદ્ધિના લોકોને માટે સત્યમાર્ગ દર્શાવનારા એવા જે અનેક માર્ગો બનાવેલા છે તેમાં આધુનિક યુગને માટે સરળ એવો ભક્તિમાર્ગ મુખ્ય છે. શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ, પાદસેવન, અર્ચન, વંદન, દાસ્ય, સખ્ય અને આત્મનિવેદન એ પ્રમાણે ભક્તિમાર્ગના નવ પ્રકારો છે આ માર્ગોનું અવલંબન કરી ઉપકૃત થએલા એવા મહાન પરમભક્તોએ પણ પોતપોતાના સ્વાનુભવો લોકકલ્યાણાર્થે વખતો વખત પ્રગટ કરી જગતને નિઃસંશય બનાવ્યું છે.

સર્વ વિપત્તિમાંથી બચાવનાર એક ધર્મજ છે

આધુનિક સમયમાં જડવાદનું બીજ એટલું બધું જડમૂળ ઘાલીને બેઠું છે કે જેને લીધે આ ખોટી માયારૂપી મોહજાળમાંથી છુટવાનો પ્રયત્ન કરવા માટે તેઓને કદી સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ આવતો નથી.

આ સર્વ આપત્તિમાંથી છોડાવનારો માર્ગ ફક્ત એક સ્વધર્મજ છે. આચાર, વિચાર અને શ્રદ્ધા એ ત્રણ તેના મુખ્ય અંગો હોઈ વિવેક વૈરાગ્યાદિ સાધનો દ્વારા વિષય સુખની મોહજાળમાંથી છુટી સતત પ્રયત્ન અને દૃઢ અભ્યાસ થકી આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી લેવી એજ ખરૂં સુખશાન્તિનું નિર્વાણ એવું પરમસ્થાનક છે. અન્ય કોઈ પણ સાધનોદ્વારા ખરૂં સમાધાન કિંવા સુખશાન્તિ કાલત્રયે પણ પ્રાપ્ત થવી શકય નથી. જેથી દરેક મુમુક્ષુ સાધક વર્ગોએ તથા જીજ્ઞાસુઓએ સતત્ અભ્યાસ અને દૃઢ પ્રયત્નથી પોતપોતાના ઇષ્ટદેવની સશાસ્ત્ર ઉપાસના કરી વિષય સુખની નીરસતા અને જગતની નશ્વરતાનો સંપૂર્ણ વિચાર કરી આત્મ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી લેવી જોઈએ. એજ દરેક મનુષ્ય જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય હોઈ મનુષ્ય જીવનની સાર્થકતા તેમાંજ સમાયલી છે.

પ્રસ્તુત સમયમાં દેશમાં કેટલેક સ્થળે ધર્મજાગૃતિનાં ચિન્હો-દગ્ગોચર થાય છે એ આનંદની વાત છે. પરન્તુ લાંબા સમયથી થયેલી ધર્મગ્લાનીને પરિણામે લોકોને ગૂઢ એવા આર્યનીતિ-શાસ્ત્ર માર્ગનું ખરૂં તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાની અત્યંત જરૂર છે. પૂર્વાચાર્યોના ગૂઢ અને સત્ય-તત્ત્વોની જાણ થવાથી પતિત પ્રવાહ સત્યમાર્ગે દોરાઈ દેશનું ડુબતું નાવ પુનઃ સુસ્થિતિમાં આવી શકશે. જેથી દરેક મહાનુભાવીઓનું પ્રથમ કર્તવ્ય એ છે કે તેઓએ લોભવૃત્તિ, ખોટા મોજશોખ અને મિથ્યા અહંભાવાદિ દુર્ગુણો છોડી દઈ કેવળ

નિષ્કામ ભાવના રાખી ઋષિ–મુનિ પ્રણાલિકાનુસાર સત્યતત્ત્વનો બોધ સમાજનો બોધ સમાજને આપી ધર્મ જાગૃતિ અર્થે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

દેશની ઉન્નતિનો સાચો માર્ગ

વિવેકબુદ્ધિથી વિચાર કરતાં જણાશે કે સ્વધર્માચરણ અને તેનું સંરક્ષણ એજ દેશની ઉન્નતિનો સાચો માર્ગ છે. ઈતર સર્વ માર્ગો કરતાં આ માર્ગનું સ્થાન સૌથી પ્રથમ પંક્તિમાં આવી શકે છે. આ માર્ગથી ઈહ અને પર બન્ને લોકની પ્રાપ્તિ મનુષ્ય જીવ કરી શકે છે.

ધર્મના મુખ્ય વિભાગો અને લક્ષણ

ધર્મના મુખ્ય બે ભાગો છે. (૧) નિવૃત્તિધર્મ (૨) પ્રવૃત્તિ-ધર્મ. આ બન્નેનું ત્યાગ એ મુખ્ય લક્ષણ છે.

નિવૃત્તિ ધર્મમાં આ ક્ષણ ભંગુર જગત અને સંસાર પ્રપંચની વાસનાઓનો ત્યાગ કરી કેવળ નિષ્કામ ભાવે યથા સમયે જે પ્રાપ્ત થાય તેમાં સંતોષ માની અહોનિશ સતત પ્રયત્ન અને દૃઢ અભ્યાસ તથા વિવેક, વૈરાગ્ય, સુવિચારાદિ સાધનો દ્વારા આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી લેનારા તથા તે માર્ગે જનારા મુમુક્ષુઓને સાચો માર્ગ બતા-વનારા વર્ગનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રવૃત્તિ ધર્મમાં પોતપોતાના કાળદેશ અનુસાર સાત્ત્વિક વૃત્તિ અને શ્રદ્ધા યુક્ત અંતઃકરણથી પૂર્વ પરંપરાગત ચાલતા આવેલા સ્વધર્માનુસાર નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મો કરી નિષ્કામ ભાવે જગતના વ્યવહાર પ્રપંચાદિ કરનારા વર્ગનો સમાવેશ થાય છે.

વસ્તુતઃ આ બન્નેમાં ત્યાગ વૃત્તિ એ મુખ્ય ગુણ હોવાની જરૂર છે. નિવૃત્તિ માર્ગના લોકોએ સંસાર પ્રપંચની ઉપાધિ અને

શારીરિક સુખ દુઃખાદિનો પણ વિચાર છોડી કેવળ આત્મસ્વરૂપના અનુભવને માટે જ અહોનિશ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. ખરી સુખ-શાન્તિ તેમાંજ છે; તે પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ ધર્મવાળાઓએ પણ આ ખોટા વિષય સુખની અનંત મોહજાળમાંથી છુટવા માટે કર્મફળ ત્યાગ કરવાની જરૂર છે. તેઓએ તાત્પર્ય પોતાના વ્યવહાર્ય સાધનોની ગરજો તદ્દન ઓછી કરી એકદમ ગરીબી અવસ્થા જેવી સાદાઈથી રહેવાનો અભ્યાસ કરવો જોઇએ. તેમજ શાસ્ત્રાનુસાર વર્તન અને સંયમાદિનું કડક રીતે પાલન કરવું જોઈએ. કારણ જેમનામાં આ પ્રમાણે ત્યાગ વૃત્તિનો અભાવ હોય એટલે અંતરમાં સ્વાર્થ બુદ્ધિ હોય છે. તેવાઓ ખોટા અહંકારમાં ફસાઈ અસત્માર્ગે વહી અન્તે અધોગતિ પામે છે. જેથી તેઓએ પ્રથમ ત્યાગ વૃત્તિ ધારણ કરી કર્મફળની અપેક્ષા રાખ્યા શિવાય નિષ્કામ દષ્ટિએ બને તેટલી તન, મન, ધન દ્વારા સ્વધર્માનુરૂપ સમાજ કિંવા દેશ સેવા કરવી જોઈએ. એજ પ્રવૃત્તિધર્મનું મુખ્ય લક્ષણ હોઇ દયા, ક્ષમા ઔદાર્ય, અહિંસા, સત્ય નીતિ, વિવેક ઇત્યાદિ સદ્ગુણો તેમનામાં હોવા જોઈએ. તેમજ સ્વધર્મનું સારૂ જ્ઞાન અને આચરણ શુદ્ધ હોવું જોઈએ એટલા માટે ચિત્ત શુદ્ધિની જરૂર છે કારણ જ્યાં સુધી ચિત્તમાં વિભ્રમ હશે ત્યાં સુધી તેની સ્વાર્થ બુદ્ધિ કદી પણ નષ્ટ થતી નથી. જેથી તે નિષ્કામ સેવાભાવ કદી પણ કરી શકતોજ નથી એવો શાસ્ત્રનો સિદ્ધાન્ત છે. તેવા સ્વાર્થાંધો આ જગતના મિથ્યા મોહજાળમાં ફસાઈ પોતાના ક્ષુદ્ર સ્વાર્થને ખાતર લોકોને અવળે માર્ગે દોરી મહાન્ અધોગતિમાં લઈ જાય છે. અને પોતે પણ અનંત દુઃખો ભોગવી પોતાના અમોલ્ય આયુષ્યની બરબાદી કરે છે, જે ખરેખર મૂર્ખતા રૂપજ છે. આથી પ્રથમ તેવાઓને

માટે કડક અને ચોક્કસ નિબંધો તથા ધાર્મિક વ્રતાદિની અત્યંત જરૂરીઆત છે. સ્વધર્માચરણ વશાત્ સત્કર્મો કર્યા શિવાય ચિત્ત શુદ્ધિ કદીપણ થવી શક્ય નથી તેવાઓ માટે આપણા પ્રાચીન મહાનુભાવ ઋષિમુનિ આચાર્યોએ દૂર દૃષ્ટિથી વિચાર કરીનેજ ભક્તિ માર્ગ દ્વારા કુલધર્મ કુલાચાર, જપ, વ્રત, પૂજન, અર્ચનાદિ વિધિની યોજના કરેલી છે. કે જે કરવાથી તેઓ સંયમ રાખી નિષ્કામ ભાવે કુટુંબ સમાજ, ગામ અને દેશની સેવા કરવા લાયક થઈ ઇશ્વરી કૃપાને પાત્ર બની શકે છે.

આ વિશાળ જગત્ એ અનાદિકાળથી ચાલતું આવેલું હોવાથી તેમાં કર્મ, કાળ, દેશ, સ્થાન ઈત્યાદિ વશાત્ પડેલા અનેક વિધ ભેદોને માટે જુદી જુદી વ્યવસ્થા અને નિયમો આચાર્યોએ અંતર્જ્ઞાન અને સ્વાનુભવથી પ્રથમથી જ નક્કી કરેલા છે. તે સર્વ તત્ત્વ સિદ્ધાન્તની દૃષ્ટિએ ઠરાવેલા હોવાથી તેનો સૂક્ષ્મ વિચાર જ્યાં સુધી કરવામાં ના આવે ત્યાં સુધી તેના સત્ય અર્થોનો બોધ થવો શકય નથી.

ધર્મ એ આચરણીય વસ્તુ છે.

વસ્તુતઃ ધર્મ એ કાંઈ વ્યાખ્યા અગર વાદવિવાદો કરવાની વસ્તુ નથી. આચરણમાં ઉતારી તેનું પૂર્ણ રીતે પાલન કરવાની જ મુખ્ય વસ્તુ છે. તાત્પર્ય ધર્મ એ આચરણીય વસ્તુ હોવા છતાં વિષય વાસનાઓની ખોટી મોહ જાળમાં ફસાઈ મારૂં તારૂં કરનારા ક્ષુદ્ર અને મંદ બુદ્ધિના લોકોને તે આચરણમાં ઉતારવી અત્યંત કઠણ બલકે અશકય થઇ પડવાથી સ્વૈરાચાર અને આડંબરી વૃત્તિથી તેને ઉચ્છેદવાનો જ તેઓ પ્રયત્ન કરે છે અને પોતાનો વિનાશ કરી લઈ દુઃખી થાય છે. તેવાઓને આજન્મપર્યંત કદી પણ સુખ શાંતિ પ્રાપ્ત થતાં જ નથી. જેથી દરેકની પ્રથમ ફરજ એ છે કે

તેઓએ સ્વધર્માનુસાર સશાસ્ત્ર કર્મોદ્વારા ઉપાસનાદિ સાધનો કરી સ્વહિત અને પરહિત સાધવું જોઈએ.

વિધિ યુક્ત કર્મોની મહત્તા

કર્મો બે પ્રકારે થઇ શકે છે. (૧) વિધિયુકત (૨) અવિધિથી અવિધિથી થનારાં કર્મો કરતાં વિધિયુકત કર્મોની મહત્તા શ્રેષ્ઠ છે.

विधि हीनमसृष्टान्नं मंत्रहीनमदक्षिणम् श्रद्धा विरहितं यज्ञं तामसं परिचक्षते (श्री. भग. अ. १७ श्लो. १३)

શાસ્ત્રવિધિ છોડી અન્ન સંતર્પણાદિ તેમજ મંત્ર વગર અને દક્ષિણા વિહીન એવા શ્રદ્ધા રહિત થતા કર્મો (કર્મયજ્ઞ) ને આસુરી અથવા તામસ વૃત્તિનો યજ્ઞ કહે છે. (યજ્ઞનો અર્થ કેવળ હવન કુંડમાં જ થનારો યજ્ઞ નહિ પરન્તુ ઈશ્વરી આરાધના માટે જે જે કર્મો કરવામાં આવે તે સર્વ યજ્ઞ કર્મો જ ગણાય છે).

કલિયુગમાં જપ યજ્ઞનું શ્રેષ્ઠત્વ

કલિયુગને માટે જપયજ્ઞ એ મુખ્ય છે. તે બને ત્યાં સુધી વિધિ યુક્ત થવાથી તેનું શ્રેય વધુ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે જેથી આધુનિક યુગમાં લોકોને અનુકૂલ આવે એવા પ્રકારનો, નામ સ્મરણ, પૂજન, અર્ચન ઈત્યાદિનો યોગ્ય એવો નિષ્કામ વિધિ મુમુક્ષુજનોના આગ્રહથી સંક્ષિપ્તમાં અત્રે આપેલો છે. શિવાય, નિત્ય ઉપયોગી એવા સ્તોત્રપાઠ તથા સુભાષિતો ઇત્યાદિ આપવામાં આવેલા છે કે જે વ્યવહારિક લોકોને તથા મુમુક્ષુઓને દરરોજ વેદોક્ત પદ્ધત્યનુસાર સશાસ્ત્ર પૂજન અર્ચનાદિ તેમજ પઠન પાઠન કરવા અને બાળકોને પઢાવવા ઉપયોગી નીવડી ધર્મ માર્ગ તરફ પ્રેરશે, જેથી ભવિષ્યમાં કલ્યાણ થઈ તેઓ ઇશ્વરી કૃપાને પાત્ર બને. ઈતિશુભમ્.

कृष्णात्मज

ૐ તત્સત્ સોऽહમ્ ૐ

ॐ પરમાત્મને નમઃ

પ્રકાશકના બે બોલ

" દ્વિતીયાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના "

યોગિવર્ય મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણાત્મજ પ્રણિત નિત્યોપાસના ક્રમ યા ઈશ્વરાર્ચન પુસ્તકની આ દ્વિતીય આવૃત્તિ ઘણાજ જુજ સમયમાં નિકળવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયેલો છે, જે ઉપરથી આ પુસ્તકની લોકપ્રિયતાની કલ્પના આવી શકશે. સદરહુ પુસ્તકની પ્રથમાવૃત્તિમાં બતાવેલી વિધિઓ તથા સ્તોત્રાદિ અને જપાદિના કાર્યક્રમને વધાવી લઈ ઘણા મુમુક્ષુઓએ નૂતન વર્ષારંભ સમયે કાર્યારંભને માટે પુસ્તકમાં બતાવેલી સંક્ષિપ્ત વિધિઓ તથા સ્તોત્રાદિના પઠન પાઠન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને તે મંગાવી લીધું છે. કેવળ ભારતમાંજ નહિ પરન્તુ આફ્રિકાદિ દૂર દૂરના દેશોમાં પણ આ પુસ્તકનો પ્રચાર થવા પામેલો છે. ઘણા લોકોએ પુસ્તકમાં બતાવેલી રીતિ પ્રમાણે નિષ્કામ જપાદિ અને સ્તોત્રાદિ કાર્યની શરૂઆત કરી પોતાની માનસિક ચિન્તાઓ નિવૃત્ત કરી લઈ વ્યવહાર કાર્યમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરી લીધી છે. એમ જાણવામાં આવ્યું છે. શ્રદ્ધાથી કરનારાઓને માટે તે અશક્ય પણ નથી. કેટલાકો પોતાના દુઃખી સ્નેહિ તથા અન્ય જનોને માટે નૂતન વર્ષે ભેટ તરિકે નિયમિત રીતે કાર્ય કરવાની પ્રતિજ્ઞાથી આ પુસ્તક મંગાવી તેનો ઉપયોગ કર્યાનું પણ જાણવામાં આવેલું છે. પુસ્તક પ્રગટ થવાનું મૂળ કારણ કપડવંજ મુકામે મહાત્માશ્રીના સાનિધ્યમાં ઊજવાયલા શ્રીરામ જયન્તિ મહોત્સવનો મંગલ પ્રસંગ હોઈ આ મંગલ પ્રસંગે શ્રીજીએ મહર્ષિ, સાધુ, સન્ત, મહાત્માઓએ ગાયેલા

અને શ્રુતિ–સ્મૃતિશાસ્ત્રમાં આવેલા સ્વતઃ સિદ્ધ અને પ્રાસાદિક એવા શ્રી પરમ દયાળુ પરમાત્માની પ્રસન્નતા સંપાદન કરાવનારા સ્તોત્રો, પ્રાર્થના, પ્રાતઃ સ્મરણાદિ તથા અન્ય શ્લોકાદિ તેમજ સુભાષિતોનો સંગ્રહ કરેલો છે. તથા અર્ચનવિધિ–પૂજન કરવાનો–સંક્ષિપ્તક્રમ, સૂર્યોપાસના, સૂર્ય નમસ્કાર, ચુંટેલાં નિત્યોપયોગી એવાં ભજનો, ધૂન વિગેરેનો સંગ્રહ લોકાગ્રહને માન આપી તૈયાર કરી તે પ્રગટ કરવા માટે આજ્ઞા આપી છે. જેથી મુમુક્ષુ સમાજ તેમનો કાયમને માટે ઋણી છે.

" પ્રકાશક "

" આજે જગતમાં જયાં ત્યાં જડવાદ પ્રસરી શરીર સુખ એજ એક મુખ્ય ધ્યેય બની ગયું છે. પરમ દયાળુ પરમાત્માને ભૂલી જઈ રાતદિન દ્રવ્યાર્જનાદિ સંપાદન કરવામાં અને કેવળ ઈન્દ્રિયાદિ તૃપ્તિના મિથ્યા સાધનો પ્રાપ્ત કરવાને માટેજ લોકો રચ્યાપચ્યા રહેતા હોવાથી ખરા સુખ અને શાન્તિના માર્ગથી વંચિત બન્યા છે. તેવા પ્રકારનું સુખ અને શાન્તિ પ્રાપ્ત કરવાને માટે તો જગચ્ચાલક દીન દયાળ અખિલ બ્રહ્માણ્ડના નાયક પરમ દયાળુ પરમાત્માની કૃપા મેળવવાનીજ ખાસ ખાસ જરૂર હોવાથી તેને પ્રસન્ન કરવાને માટે તેની નિષ્કામ ઉપાસના કરવી આવશ્યક છે, અને તેટલા માટેજ દરેકે પોત પોતાના સ્વધર્માચરણનું પાલન કરવું એ અત્યાવશ્યક છે. દેવાદિકોને પણ જ્યારે જ્યારે સંકટ પ્રસંગે પરમેશ્વરની સહાયતાની જરૂર પડી ત્યારે ત્યારે તેમણે અનન્ય ભાવે શરણે જઈ સ્તોત્રાદિ ગાઇ પરમાત્માની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરી લીધી છે. તો પછી આપણે પણ તે માર્ગ દ્વારા તેની પ્રસન્નતા મેળવી આ દુઃખરૂપ સંસારચક્રમાંથી પોત પોતાના દુઃખની નિવૃત્તિ કરી લેવી જોઇએ; એજ એક ઉપાય છે. જ્યાંસુધી

પરમેશ્વરની કૃપા થશે નહિ ત્યાંસુધી દુઃખની નિવૃત્તિ થવીજ શકય નથી. મહાન સમર્થ એવા દેવાદિકોને પણ આજ માર્ગનું અવલંબન કરવું પડયું છે. તો પછી ક્ષુદ્ર એવા માનવીય જીવોને માટે શું કહેવું ? અનન્ય ભાવે પરમાત્માને શરણે જવું એજ તેને માટે મુખ્ય ઉપાય છે. ધર્મ એજ પરમાત્માની અત્યંત પ્રિય એવી વસ્તુ છે. તેનું આચરણ કરવાથીજ તેની કૃપા સંપાદન કરી શકાય છે. આ વ્યતિરિકત અન્ય કોઈપણ માર્ગ નથી. તેટલા માટેજ પ્રથમ નિષ્કામ કર્મો કરવાની આવશ્યકતા હોઈ તે દ્વારા ચિત્ત શુદ્ધિ કરી લઈ ક્રમે જ્ઞાન અને મોક્ષનો લાભ થઈ શકે છે. તાત્પર્ય મુમુક્ષુજનો ઉપર પરમાત્માની કૃપા થઈ ઇહ અને પરલોકમાં તેને સંપત્તિ, સંતતિ તથા નાનાવિધ ઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિ થઇ અન્તે નિર્બાધિત એવી પરમ સુખ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે; પરન્તુ આ ઉપાસના દૃઢ શ્રદ્ધા અને ભક્તિ પુરઃસર નિર્મળ, પવિત્ર અને શુદ્ધાન્તઃકરણથી કરવી જોઈએ. તેથી તીવ્ર મુમુક્ષુતા કિંવા દૃઢશ્રદ્ધા એજ સર્વનું મૂળ છે; એમ નિશ્ચિત સમજવું."

—મહાત્માશ્રીનું આ કથન કેટલું યથાર્થ છે તે બુદ્ધિમાનો જાણી શકશે. (પ્રકાશક)

" મહર્ષિગણો અને પૂર્વાચાર્યોની બતાવેલી ઉપાસના પદ્ધતિઓ કિંવા વિધિઓ ઘણી લાંબી હોવાથી આધુનિક સમયના લોકોને સમયના અભાવે તે કરવી અશકય લાગતી હોવાથી આ પુસ્તકમાં સંક્ષિપ્તમાંજ અર્ચનવિધિ આપેલી છે.

સદરહુ પુસ્તકની આ બીજી આવૃત્તિમાં મુમુક્ષુઓના આગ્રહને લીધે તેઓની સુચનાનુસાર કેટલાક ભજનોનો પણ સમાવેશ કરેલો છે.

લોકોની અનુકુળતા, કાર્યશક્તિ તથા કાળ–દેશમાન ઈત્યાદિ બાબતોનો વિચાર કરીને મૂળ–ધર્મ વૈદિક–સનાતન એટલે "વેદધર્મ"નું પાલન થઈ એ પ્રકારે નિત્ય સ્મરણ કરવા યોગ્ય એવા પ્રાતઃસ્મરણો, મંત્રો, પ્રાર્થનાઓ, ધ્યાન, સ્તોત્રો, ભજન, પૂજન, અર્ચનવિધિ, શ્રી સૂર્ય નમસ્કાર વિગેરે આપવામાં આવેલા છે. શ્રી સૂર્ય નમસ્કારથી આબાલ વૃદ્ધ દરેકને શારીરારોગ્ય પણ પ્રાપ્ત થઈ સર્વ રોગો નષ્ટ થાય છે.

પુસ્તકમાં આપવામાં આવેલા પ્રાતઃકાળથી રાત્રે નિંદ્રાવસ્થા સુધીની નિત્ય વિધિઓનું કોઇપણ સ્ત્રી, શૂદ્ર, આબાલ, વૃદ્ધ, નિષ્કામ ભાવનાથી તથા શ્રદ્ધાયુક્ત અન્તઃકરણથી આચરણ કરશે તો આધિભૌતિક, આધિદૈવિક અને આધ્યાત્મિક એવા સંસારના ત્રિવિધ તાપોમાંથી મુક્ત થઇ તેને ઈહલોકમાં અનેક પ્રકારના ઐશ્વર્ય, સંપત્તિ, સંતતિ ઇત્યાદિની પ્રાપ્તિ થઈ અન્તે પરલોકમાં પણ કલ્યાણ થશે.

સમયના અભાવને લીધે પુસ્તકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કરવું શકય ના હોય તેઓ નિદાન અમુક એક જપ. સૂર્ય નમસ્કાર, થોડીક પ્રાર્થનાઓ અને એકાદ સ્તોત્ર પોતાની પસંદગી મુજબ ઠરાવી લઈ તે દરરોજ બીન ચુક કરવાનો મનની સાથે નિશ્ચય કરે તથા પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક દૃઢનિશ્ચય, શ્રદ્ધા અને તીવ્ર જીજ્ઞાસાથી તે વ્રત હંમેશને માટે ચલાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરે.

"થોડું કરવું પરન્તુ દૃઢનિશ્ચયથી અને કાયમને માટે કરવું; એજ એક ધ્યેય રાખવું. તેમજ સદાચાર સંપન્ન રહી સાત્વિક ગુણો વધારવાનો અભ્યાસ કરવો, કે જેથી પરમાત્માની કૃપા થઇ ઈહ અને પરલોકમાં કલ્યાણ થશે, એવો સિદ્ધાન્ત છે.

આ પુસ્તકમાં નવું એવું જોકે કાંઈ પણ નથી. તેમાં તો સાધુ, સન્તો, મહાત્માઓના બનાવેલા ઇશ્વરને પ્રસન્ન કરનારા અને તેની કૃપા સંપાદન કરનારા એવા સ્તોત્રાદિનો ફક્ત સંગ્રહ કરેલો છે. માટે જીજ્ઞાસુઓ તેનો શુદ્ધ અને નિર્મળ અંતઃકરણથી નિત્ય પ્રતિઉપયોગ કરી શારીરિક તથા માનસિક દુઃખમાંથી નિવૃત્ત થાય એજ એક ઉદ્દેશ છે.

પરમ દયાળુ પરમાત્મા સર્વને આનંદ, સુખ, શાન્તિ અને સદ્બુદ્ધિ અર્પે ॐ तत्सत् "सोऽहम्"

कृष्णात्मज.

અધ્યાત્મ તથા ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ પ્રાપ્તિના મૂળ અઢાર પ્રસ્થાનો, માર્ગો, કિંવા સાધનો છે.

(૪) ચારવેદ (૪) ઉપવેદ (૬) વેદાંગ અને (૪) ઉપાંગ મળી કુલ ૧૮ અઢાર વૈખરી વાણી રૂપી વિદ્યાના સાધનો છે જેને પ્રસ્થાન કહે છે.

૪ વેદ—(૧) ઋગ્વેદ (૨) યજુર્વેદ (૩) સામવેદ અને (૪) અથર્વવેદ

૪ ઉપવેદ—(૧) આયુર્વેદ (૨) ધનુર્વેદ (૩) ગાન્ધર્વવેદ અને (૪) અર્થવેદ

૬ વેદાંગ—(૧) શિક્ષા (૨) જ્યોતિષ (૩) છંદ (૪) નિરુક્ત (૫) કલ્પ અને (૬) વ્યાકરણ

૪ ઉપાંગ—(૧) ન્યાય (૨) મીમાંસા (૩) ધર્મશાસ્ત્રો અને (૪) સમગ્ર પુરાણો ઉપપુરાણો સહ

૧૮ કુલ અઢાર છે.

+ **ધર્મશાસ્ત્રોમાં** સ્મૃતિ,[૧] સાંખ્ય, યોગશાસ્ત્રો તથા શાક્ત, પાંચરાત્ર તંત્ર અને પાશુપત તંત્ર ઇત્યાદિનો સમાવેશ થાય છે.

॰ **મુખ્ય પુરાણો ૧૮ અઢાર છે.** બ્રહ્મ, પાદ્મ, વિષ્ણુ, શિવ, ભાગવત, નારદ, માર્કન્ડેય, અગ્નિ, ભવિષ્ય, બ્રહ્મવૈવર્ત, લિંગ, વરાહ, સ્કંદ, વામન, કૂર્મ, મત્સ્ય, ગરુડ અને બ્રહ્માણ્ડ.

સ્મૃતિ—મનુ, યાજ્ઞવલ્ક્ય, વિષ્ણુ, યમ, આંગિરા, ભારદ્વાજ વસિષ્ઠ, દક્ષ, સંવર્ત, શાતાતપ, પરાશર, ગૌતમ, શંખ, લિખિત, હરિત, આપસ્તંબ, શુક્ર, બૃહસ્પતિ, વ્યાસ પરાશર, કાત્યાયન, દેવલ, નારદ, ગાર્ગ્ય, ઇત્યાદિ.

એવા વેદ વેદાંગાદિ પરિશિષ્ટ ઈત્યાદિમાં મળી આવતા મૂળ આધારભૂત ઉપનિષદો-ઈશ, કઠ, કેન. પ્રશ્ન, મુણ્ડક, માંડુક્ય, તૈતિરિય, ઐતરેય, છાંદોગ્ય, બૃહદારણ્યક અને બ્રહ્મ ઇત્યાદિ.

વેદની શાખાઓ—ઋગ્વેદની ૨૦, યજુર્વેદની ૧૦૯, સામવેદ ૧૦૦૦, અને અથર્વવેદની ૧૦૫ આ પ્રમાણે વેદની શાખાઓ હોઇ તે દરેક શાખાવાર એકેક ઉપનિષદ્ છે.

॥ गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात्परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

श्रीपरब्रह्म सच्चिदानंदस्वरूप योगेश्वर श्री कृष्णात्मज
(व्याघ्रचर्म उपर)   महाराज (मंत्रार्गी.)

શ્રી લક્ષ્મી નૃસિંહ શરણાગતિ સ્તોત્ર

વસંતતિલકા વૃત્ત

ક્ષીરાબ્ધિશાયી કમલાયુત ચક્રપાણિ
શ્રીશેષ ફેણુ મણિ રંગિત પૂણ્યમૂર્તિ
યોગીશ શાશ્વત શરણ્ય ભવાબ્ધિ નૌકા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૧

બ્રહ્મેંદ્ર રૂદ્ર મરૂતો પદમાં પડે છે
ને તેહના મુકુટથી પદકાન્તિ વૃદ્ધિ
લક્ષ્મી હૃદય કમળના પતિ રાજહંસા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૨

સંસાર ઘોર વનમાં ફરતાં મુરારિ
સિંહાદિ હિંસક પશુથી પીડાયલાનો
ઇર્ષ્યા ઉનાળા થકી આર્ત થયેલનો હા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૩

સંસાર કૂપ અતિ ઘોર અગાધ ઉંડો
જેમાં રહ્યાં દુઃખ અનેક રૂપીજ સર્પો
તેમાં પડેલ દીન આપદ યુકતનો હા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૪

સંસાર સાગર વિશાળ કરાળ કાલ
તેમાં મહા મગરથી પકડાયલાના
ચિત્તેજવ્યગ્ર રસરાગ પીડાયલાના
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરા આ ૫

સંસારવૃક્ષ, અઘબીજ, અનંત કર્મો
શાખા અને કરણપત્ર, અનંગ પુષ્પો,
તે વૃક્ષના ઉપર રહી ફલ દુઃખ ખાતા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરા આ ૬

સંસાર સર્પ સુખની અતિ તીવ્ર દાઢે
દાઝેલ ઝેર થકી નષ્ટ શરીરવાળો,
નાગારિવાહન, સુધાબ્ધિ નિવાસવાળા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરા આ ૭

સંસાર દાવ થકી આતુર બીકવાળાં
જ્વાલા થકી બળી ગયેલ જ છે રૂવાડાં
શ્રી પાદપદ્મસરમાં નવડાવીને હા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૮

સંસારજાળ પડીયો જગના નિવાસી
સર્વેન્દ્રિયોથી પકડેલજ મત્સ્ય જેવો
ભાંગી ગયું શિર અને વળી તાળવું જ્યાં
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૯

સંસાર હાથી શુંઢથીજ ખરે હણાયાં
હે આર્તિનાશ પ્રભુ મર્મસ્થળો પીસાયાં
પ્રાણ પ્રયાણ ભયથીજ ભરેલનો હા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૧૦

અંધો બન્યો જબર ચોર જ ઇંદ્રિયોથી
ચોરાયું આ ધન વિવેક મહાન મારૂં

મોહાંધ કૂપ મહિં પાત થયેલનો હા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૧૧

લક્ષ્મી પતિ કમલ નાભ સુરેશ વિષ્ણુ
વૈકુંઠ કૃષ્ણ મધુસૂદન પુષ્કરાક્ષ
બ્રહ્મણ્ય કેશવ જનાર્દન વાસુદેવ
દેવેશ દ્યો કૃપણને કરનો જ ટેકો ૧૨

માયા નૃસિંહ શરીરી કર આશરો દ્યો
માયા પ્રવાહ મહિં ડુબી જતાં જતાં તો
લક્ષ્મી નૃસિંહ ચરણો કમળો મહીં આ
શ્રી આદ્યશંકર ગુરૂ ભ્રમરે રચ્યું હા ૧૩

ભાષાનુવાદ કરવા મતિ પ્રેરનારા
શ્રીમન્નૃસિંહ કુલદૈવત દીક્ષિતોના
ભૂમિવિષે સુખ કરે જપ પાઠથીએ
લક્ષ્મીનૃસિંહ હરિદાસ હરિ તનુને ૧૪

હરિલાલ જેઠાલાલ દવે, બી. એ.
ફર્સ્ટ આસીસ્ટંટ
હાઇસ્કુલ-રાધનપુર.

जितेन्द्रियलक्षणम्

श्रुत्वा स्पृष्टवा च दृष्टवा च भुक्त्वा घ्रात्वाचयोनरः ।
न हृष्यति ग्लायतिवा स विज्ञेयो जितेन्द्रियः ॥ मनुस्मृति

विवेकप्रशंसा

भाग्योदयेन बहुजन्म समार्जितेन
सत्संगमं च लभते पुरुषो यदा वै ।
अज्ञान हेतुकृत मोहमदांधकार—
नाशं विधायहित मावहतिविवेकः ॥

वंदन योग्य विभूति

पूजयान्ति सदा विप्रान्साधूनपि गुरूंस्तथा ।
तपस्विनश्च धर्मज्ञान्दुर्गाण्यति तरंति ते ॥

दानमाहात्म्यम्

तपःपरं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते ।
द्वापरे यज्ञमेवाहु दानमेव कलौयुगे ॥

ज्ञानिनो देहत्यागः

नदीकूलं यथा वृक्षो वृक्षं वा शकुनिर्यथा ।
तथात्यजेन्निमं देहं कृच्छ्राद् ग्राहाद् विमुच्यते ॥

धर्मपालनावश्यकता

मृतंशरीरमुत्सृज्य काष्ठलोष्टसमंक्षितौ ।
विमुखा बान्धवा यान्ति धर्मस्तमनुगच्छति ॥

मनुस्मृति

वेदधर्मश्रेष्ठता

नकश्चिद् वेदकर्ताच वेदं स्मृत्वा चतुर्मुखः ।
तथैवधर्मान् स्मरति मनुःकल्पात्तरान्तरे ॥

પરાશરસ્મૃતિ

वेद पठनमाहिमा

वेदमेवसदाभ्यस्ये त्तपस्तप्स्यन् द्विजोत्तमः ।
वेदाभ्यासोहि विप्रस्य तपः परमिहोच्यते ॥

મનુસ્મૃતિ

वेदांगनामानि

छंदः पादौतुवेदस्य हस्तौकल्पोऽथ पठ्यते ।
ज्योतिषामयनं चक्षुर्निरुक्तं श्रोत्र मुच्यते ॥
शिक्षा घ्राणं तु वेदस्य मुखंव्याकरणं स्मृतम् ।
तस्मात्सांगमधीत्यैव ब्रह्मलोके महीयते ॥
वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम् ।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥

વેદાંગ

संध्याप्रशंसा

विप्रोवृक्षो मूलकं त्वत्रसंध्या
वेदाःशाखा धर्मकर्माणि पत्रम् ।
तस्मान्मूलं यत्नतो रक्षणीयं
छिन्ने मूले नैव पत्रं न शाखा ॥

षट्कर्माणि

संध्यास्नानं जपोहोम: स्वाध्यायोदेवतार्चनम् ।
आतिथ्यं वैश्वदेवाश्च षट्कर्माणि दिने दिने ॥

પરાશરસ્મૃતિ

स्मृतिधर्म निर्णयः

कृतैतु मानवा धर्मास्त्रेतायां गौतमाः स्मृताः ।
द्वापरे शंख लिखिताः कलौ पाराशराः स्मृताः ॥

પારાશર સ્મૃતિ

धर्महीनो मनुष्यः पशुः

आहारनिद्राभयमैथुनं च सामान्य मेतत्पशुभिर्नराणाम् ।
धर्मोहितेषामाधिको विशेषो धर्मेणहीनाः पशुभिः समानाः ॥

सदाचारः

श्रुतिस्मृत्युदितं सम्यग् निबद्धं स्वेषु कर्मसु ।
धर्ममूलं निषेवेत सदाचार मतंद्रितः ॥

મનુસ્મૃતિ

सदाचार फलम्

आचाराल्लभते ह्यायुराचारा दीप्सीताः प्रजाः ।
आचाराद्धन मक्षय्यमाचारोहंत्य लक्षणम् ॥

મનુસ્મૃતિ

आचारश्रेष्ठता

चतुर्णामपि वर्णानामाचारो धर्मपालकः ।
आचारभ्रष्ट देहानां भवेद्धर्मः पराङ्मुखः ॥

પારાશર સ્મૃતિ

कुलाचार श्रेष्ठता

येनास्य पितरो याता येन याताः पितामहाः ।
तेन यायात्सतांमार्गं तेन गच्छन् न रिष्यते ॥

મનુસ્મૃતિ

आत्मीय भावः

अज्ञानिनो ज्ञानविदो भवन्तु प्रशान्तिभाजः सततोग्रचित्ताः ।
यथात्मनि भ्रातरिचात्मजेवा तथा नरस्यास्तु जनेऽपिभावः ॥

वस्तु परीक्षा

आप्तोपदेशः प्रत्यक्ष मनुमानं च युक्तिकम् ।
चतुर्विधा परीक्षा स्यादाप्त वाक्यमसंशयम् ॥

आप्तःकः

आप्तः सत्यः ऋषिः प्रोक्तो दिगादिज्ञान संयुतः ।
रागद्वेषादिभिर्मुक्तो भ्रमादि दोषविच्युतः ॥

पितृगणाः

मनोर्हैरण्यगर्भस्य ये मरिच्यादयः सुताः ।
तेषामृषीणां सर्वेषां पुत्राः पितृगणाः स्मृताः ॥

મનુસ્મૃતિ

माता पिता श्रेष्ठत्व

आचार्यो ब्रह्मणो मूर्तिः पिता मूर्तिः प्रजापतेः ।
माता पृथिव्या मूर्तिस्तु भ्राता स्वामूर्तिरात्मनः ॥

मातृपितृ सेवाफलम्

इमं लोकं मातृभक्तया पितृभक्त्या तु मध्यम् ।
गुरुशुश्रूषयात्वेवं ब्रह्मलोकं समश्नुते ॥

મનુસ્મૃતિ

वृद्ध सेवाफलम्

अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः ।
चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्यायशोबलम् ॥

મનુસ્મૃતિ

अधम पाठक लक्षणम् ।

गीती शीघ्री शिरःकंपी तथा लिखित पाठकः ।
अनर्थज्ञोऽल्पकंठश्च षडेतेपाठकाधमाः ॥

વેદાંગ

माधुर्यमक्षरंव्यक्तिः पदच्छेदस्तु सुस्वरः ।
धैर्यं लय समर्थं च षडेते पाठके गुणाः ॥

વેદાંગ-શિક્ષા

दश प्रजापतयः

मरीचिमत्र्यंगिरसौ पुलस्त्यं पुलहं क्रतुम् ।
प्राचेतसं वसिष्ठं च भृगुं नारदमेव च ॥

મનુસ્મૃતિ

મરીચિ, અત્રિ, અંગિરસ્, પુલસ્ત્ય, પુલહ, ક્રતુ પ્રચેતા, વસિષ્ઠ, ભૃગુ, નારદ.

ब्राह्मणकर्माणि

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।
दानं प्रतिगृहं चैव ब्राह्मणानां च कल्पयेत् ॥

મનુસ્મૃતિ

क्षत्रियकर्माणि

प्रजानां रक्षणं दानामिज्या ध्ययन मेवच ।
विषयेष्वप्रसक्तिश्च क्षत्रियस्य समासतः ॥

મનુસ્મૃતિ

वैश्यकर्माणि

पशूनां रक्षणं दानमिज्या ध्ययन मेवच ।
वणिक्पथं कुसीदं च वैश्यस्य कृषिरेव च ॥

મનુસ્મૃતિ

शूद्रकर्माणि

एकमेवतु शूद्रस्य प्रभुः कर्मसमादिशत् ।
एतेषामेव वर्णानां शुश्रूषा मनसूयया ॥

મનુસ્મૃતિ

स्त्रीकर्माधिकारः

नास्ति स्त्रीणां पृथग् यज्ञो न व्रतं नाप्युपोषितम् ।
पतिं शुश्रूषते येन तेन स्वर्गे महीयते ॥

મનુસ્મૃતિ

वर्णश्रेष्ठता

विप्राणां ज्ञानतो ज्यैष्ठं क्षत्रियाणां तुवीर्यतः ।
वैश्यानां धान्य धनतः शूद्राणा मेव सेवया ॥

મનુસ્મૃતિ

कृषिकर्मभागः

राज्ञेदत्वातु षड्भागं देवाय चैकविंशतिम् ।
विप्राय त्रिंशकं भागं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥

પરાશરસ્મૃતિ

अष्टप्रकारा विवाहस्य

ब्राह्मो दैवस्तथैवार्षः प्राजापत्यस्तथासुरः ।
गान्धर्वो राक्षसश्चैव पैशाचश्चाष्टमोऽधमः ॥

મનુસ્મૃતિ

॥ ॐ श्री परमात्माने नमः ॥

ॐ सोहम् ॐ तत्सत्

श्री परब्रह्म सच्चिदानंद सद्‌गुरु योगीवर्य महात्मा श्रीकृष्णात्मज महाराज (एमनी सानिध्यमां उजवायला शालिवाहन शाके १८६१ ना श्रीरामजन्मोत्सव प्रसंगे लोकाग्रहयश श्रीजीए तैयार करेलो मुमुक्षु जनो तथा आबालवृद्धोने माटे नित्य उपयोगी एवो

नित्योपासनाक्रम

अथवा

ईश्वरार्चनविधि ॥

(संग्रहसार)

(नित्य निद्रामांथी जागृत थतांनी साथेज निचेनुं प्रातःस्सरण बोलवुं)

प्रातःस्मरणम्

मंगळाचरण

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीसद्‌गुरुभ्यो नमः ॥ श्रीवेदपुरुषाय नमः ॥ श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः ॥ श्रीकुलदेवताभ्यो नमः ॥ श्रीग्रामदेवताभ्यो नमः ॥ श्रीवास्तुदेवताभ्यो नमः ॥

श्रीमातापितृभ्यो नमः ।। श्रीसर्वेभ्यो देवेभ्यो नमोनमः ।। श्रीसर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमोनमः ।। श्रीमद् भगवता महापुरुषेण प्रवतमान काल-पुरुषदेवताभ्यो नमोनमः ।।

करदर्शनम्

कराग्रेवसते लक्ष्मीः करमध्ये सरस्वती ।
करमूलेतु गोविंदः प्रभातेकरदर्शनम् ।

भूमिवंदनम्

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डले ।
विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्वमे ।।

ब्रह्म वन्दनम्

अव्यक्तमव्ययं शान्तं निंत्तान्तं योगिनां प्रियम् ।
सर्वानंद स्वरूपं यत् तं वन्दे ब्रह्म संज्ञकम् ।।

ज्ञानसूर्य (अज्ञान (तम) नाश)

मोहान्धकारमानानां जनानां ज्ञान रश्मिभिः ।
कृतमुद्धरणं येन तन्नौमि शिव भास्करम् ।।

श्रीगणेश

वक्रतुण्ड महाकाय कोटिसूर्यसमप्रभ ।
निर्विघ्नं कुरुमेदेव सर्वकार्येषुसर्वदा ।।

श्री अत्रस्मरणीय माह महाभारते

महर्षिर्भगवन्व्यासः कृत्वेमां संहितांपुरा ।
श्लोकैश्चतुर्भिर्धर्मात्मा पुत्र मध्यायच्छुकम् ॥१॥
मातापितृ सहस्राणि पुत्रदारशतानि च ।
संसारेष्वनुभूतानि यान्तियास्यंतिचापरे ॥२॥
हर्षस्थान सहस्राणि भयस्थान शतानि च ।
दिवसे दिवसे मूढमाविशन्ति न पंडितम् ॥३॥
ऊर्ध्वबाहुर्विरौम्येष नैवकश्चिच्छृणोतिमे ।
धर्मादर्थश्च कामश्च सकिमर्थंन सेव्यते ॥४॥
नजातुकामान्नभयान्नलोभा
द्धर्मंत्यजेज्जीवितस्याऽपि हेतोः ।
धर्मो नित्यः सुखदुःखेत्व नित्ये
जीवो नित्यो हेतुरस्यत्व नित्यः ॥५॥
इमां भारत सावित्रीं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ।
सभारत फलं प्राप्य परंब्रह्माधिगच्छति ॥६॥
योगोशतं कनकश्रृंगमयं ददाति
विप्रायवेदविदुषे च बहुश्रुताय ।
पुण्यांच भारतकथां श्रृणुयाच्चनित्यं
तुल्यंफलंभवति तस्य च तस्यचैव ॥७॥

ब्रह्म

प्रातः स्मरामि हृदि संस्फुरदात्म तत्त्वं
सच्चित्सुखं परमहंस गतिं तुरीयम् ।
यत्स्वप्नजागरसुषुप्त मवैति नित्यं
तद्ब्रह्म निष्कलमहं न च भूत संघः ॥१॥

आद्यपुरुष (आदिपुरुष)

प्रातर्भजामि मनसो वचासामगम्यं
वाचो बिभान्ति निखिला यदनुग्रेहण ।
यन्नेति नेति वचनैर्निगमा अवोचुस्तं
देवदेव मजमच्युत माहुरग्र्यम् ॥

चैतन्यपुरुष (पुराणपुरुष)

प्रातर्नमामि तमसः परमर्कवर्णम् पूर्णं सनातन पदं पुरुषोत्तमाख्यम् ।
यस्मिन्निदं जगदशेषमशेषमूर्तौ रज्ज्वां भुजंङ्गम इव प्रतिभासि तं वै ॥

ईश—परमात्मा

प्रातःस्मरामि फणिराजतनौ शयानं
नागामरासुरनरादिजगन्निदानम् ।
वेदैः सहामरगणैरुपगीयमानं
कान्तारकेतनवतां परमं निधानम् ॥
प्रातर्भजामि भवसागर वारिपारं
देवर्षि सिद्धनिवहैर्विहितोपहारम् ।

संदृप्तदानव कदम्ब सदापहारं
सौंदर्यराशि जलराशि सुताविहारम् ।
प्रातर्नमामि शरदम्बरकान्ति कान्तं
पादारविंद मकरन्द जुषां भवान्तम् ।
नानावतार हृतभूमिभरं कृतान्तं
पाथोजकम्बुरथपादकरं प्रशान्तम् ॥

अथ भानोः (सूर्य)

प्रातः स्मरामिदेवस्य सवितुर्भर्ग आत्मनः
वरेण्यं तद्धियोयोनः चिदानन्दः प्रचोदयाद् ॥

प्रातस्मरामि खलु तत्सवितुर्वरेण्यं
रूपं हि मण्डल मृचोऽथतनुर्यजूंषि
सामानियस्य किरणाः प्रभवादि हेतुं
ब्रह्माहरात्मक मलक्ष्य मचिंत्य रूपम् ॥१॥
प्रातर्नमामि तरणिं तनुवाङ्मनोभि-
-र्ब्रह्मेन्द्र पूर्वक सुरैर्नुतमर्चितं च ।
वृष्टि प्रमोचन विनिग्रह हेतु भूतं
त्रैलोक्य पालन परं त्रिगुणात्मकं च ॥२॥
प्रातर्भजामि सवितारमनंत शक्तिं
पापौघ शत्रु भयरोग हरं परं च ।

तं सर्वलोक कलनात्मक कालमूर्ति

गोकंठ बंधन विमोचनमादि देवम् ॥३॥

श्लोकत्रयमिदं भानोः प्रातः प्रातः पठेत्तुयः।

स सर्व व्याधि निर्मुक्तः परं सुखमवाप्नुयात् ॥४॥

अथ विघ्नेशस्य (विघ्नहर)

प्रातः स्मरामि गणनाथमनाथबन्धुं

सिंदूर पूरपरिशोभित गण्डयुग्मम् ।

उद्दण्ड विघ्न परिखण्डन चण्ड दण्ड

माखण्डलादि सुरनायक वृंद वंद्यम् ॥१॥

प्रातर्नमामि चतुरानन वंद्यमान–

मिच्छानुकूलमखिलं च वरं ददानम् ।

तन्तुंदिलं द्विरसन प्रिय यज्ञ सूत्रं

पुत्रं विलास चतुरं शिवयोः शिवाय ॥२॥

प्रातर्भजाम्य भयदं खलु भक्त शोकं

दावानलं गणविभुवर कुञ्जरास्यम् ।

अज्ञानकानन विनाशन हव्यवाह

मुत्साहवर्धनमहं सुतमीश्वरस्य ॥३॥

श्लोकत्रयामिदं पुण्यं सदासाम्राज्य दायकम् ।

प्रातरुत्थाय सततं पठेद्वै प्रयतः पुमान् ॥४॥

अथदेव्याः (देवी)

प्रातः स्मरामि शरदिन्दुकरोज्ज्वलाभां
सद्रत्नवत्सकल कुण्डल हार शोभाम्
दिव्यायुधोऽजित सुनील सहस्र हस्तां
रक्तोत्पलाभ चरणां भवतीं परेशाम् ॥१॥

प्रातर्नमामि महिषासुर चण्डमुण्ड
शुंभासुर प्रमुख दैत्य विनाश दक्षाम् ।
ब्रह्मेन्द्ररुद्र मुनिमोहन शील लीलां
चण्डीं समस्त सुरमूर्तिमनेक रूपाम् ॥२॥

प्रातर्भजामि भजता मखिलार्थ दात्रीं
धात्रीं समस्त जगतां दुरिताप हंत्रीम् ।
संसारबन्दन विमोचन हेतुभूतां
मायां परां समधिगम्य परस्य विष्णोः ॥३॥

श्लोकत्रयमिदं देव्याश्चण्डिकायाः पठेन्नरः ।
सर्वान्कामानवाप्नोति विष्णुलोके महीयते ॥४॥

अथ शिवस्य (शिव)

प्रातःस्मरामि भयभीति हरंसुरेशं
गंगाधरं वृषभवाहनमंबिकेशम् ।
खट्वांगशूल वरदाभय हस्तमीश
संसार रोग हरमौषधमद्वितीयम् ॥१॥

प्रातर्नमामि गिरिशं गिरिजार्धदेहं

सर्ग स्थिति प्रलयकारणमादि देवम् ।

विश्वेश्वरं विजित विश्वमनोभिरामं

संसार रोग हरमौषधमद्वितीयम् ॥२॥

प्रातर्भजामि शिवमेकमनंत माद्यं

वेदान्तवेद्य मनघं पुरुषंमहान्तम् ।

नामादिभेद रहितं षड्भावशून्यं

संसार रोग हरमौषधमद्वितीयम् ॥३॥

प्रातःसमुत्थाय शिवं विचिन्त्य

श्लोकत्रयं येऽनुदिनं पठन्ति ।

तेदुःखजातं बहुजन्म संचितं

हित्वापदंयान्ति तदेव शंभोः ॥४॥

अथ विष्णोः (श्रीविष्णु)

प्रातस्मरामि भवभीति महार्तिशान्त्यै-

नारायणं गरुडवाहम मब्ज़नाभम् ।

ग्राहाभिभूत वरवारुण मुक्तिहेतुं

चक्रायुधं तरुणवारिज पत्रनेत्रम् ॥१॥

प्रातर्नमामि मनसा वचसाच मूर्ध्ना

पादारविंदं युगलं परमस्य पुंसः ।

नारायणस्य नरकार्णव तारणस्य
पारायणे प्रवीण विप्र परायणस्य ॥२॥

प्रातर्भजामि भजतामभयंकरं तं
प्राक् सर्वजन्मकृतपापभयापहत्यै ।
योग्राहवक्त्रपतितांऽघ्रिगजेन्द्र घोर
शोकप्रणाशमकरोद्धृत शंख चक्रः ॥३॥

श्लोक त्रयमिदं विष्णोः प्रातःकाले पठेत्तुयः
लोकत्रय गुरुस्तस्मै दद्यादात्म पदं हरिः ॥४॥

अथ श्रीरामचन्द्रस्य

प्रातःस्मरामि रघुनाथ मुखारविन्दं
मंदस्मितं मृदुलभाषि विशालभालम् ।
कर्णावलं बिचलकुण्डल शोभिगण्डं
कर्णान्त दीर्घनयनं नयनाभिरामम् ॥१॥

प्रातर्नमामि रघुनाथ करारविन्दं
रक्षोगणायभयदं वरदं निजेभ्यः ।
यद्राज्य संसादि विभज्य महेशचापं
सीताकर ग्रहण मंगल मापसद्यः ॥२॥

प्रातर्भजामि रघुनाथ पदारविन्दं
पद्मांकुशादि शुभरेखि सुखावहं मे ।

योगीन्द्रमानस मधुव्रत सेव्यमानं
शापापहं सपदि गौतम धर्मपत्न्याः ३

प्रातर्वदाभिवचसा रघुनाथनाम
वाग्दोषहारि सकलं शमलं करोति ।
यत्पार्वती स्वपतिना सह भोक्तुकामा
प्रीत्या सहस्र हरिनाम समं जजाप ॥

प्रातःश्रये श्रुतिनुतां रघुनाथमूर्तिं
नीलांबुजोत्पलसितेतरं रत्ननीलाम् ।
आमुक्तमौक्तिक विशेष विभूषणाढ्यां
ध्येयां समस्त मुनिभिर्जनमुक्ति हेतुम् ॥५॥

यः श्लोकपंचकमिदं प्रयतः पठेत्तु
नित्यं प्रभात समये पुरुषः प्रबुद्धः ।
श्रीरामकिंकरजनेषु स एव मुख्यो
भूत्वा प्रयाति हरिलोक मनन्यलभ्यम् ॥६॥

श्रीदत्तात्रेय (श्रीगुरु)

प्रातः स्मरामि भवभूरुहहेतु भूतं
प्रापंचिकाभिनवगूढ निबन्धकारम् ।
लोकावसान समये त्वनिमित्तबीजं
मिथ्याभिशमममगुणं गुरुदेव दत्तम् ॥१॥

प्रातर्नमामि परमेश्वर शब्दभाजं
श्रीमत्प्रभालय तडिद्दजितः प्रकाशम् ।
सर्वान्तरस्थ मपिनून मगाधरूपं
प्रोत्फुल्ल पद्मवदनं गुरुदेह दत्तम् ॥२॥

प्रातर्भजामि भवभीति विनाशदक्षं
भक्तिप्रसक्तजन चित्त चकोर चन्द्रम् ।
मौलीन्दुकान्ति निभदेह विभासमानं
दत्ताऽभयं करवरं गुरुदेव दत्तम् ॥३॥

अन्यच्च

[1]ब्रह्मामुरारि त्रि पुरान्तकारि
[2]र्भानुः शशी भूमि सुतो बुधश्च ।
गुरुश्चशुक्रः शनि राहु केतवः
कुर्वन्तु सर्वे मम सुप्रभातम् ॥१॥

[3]भृगुर्वसिष्टः क्रतुरंगिराश्च
मनुःपुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ।

---

१ **त्रिदेव**—ब्रह्मा, विष्णु तथा महेश.

२ **नवग्रह**—सूर्य, चन्द्र, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र, शनि, राहु, केतु

३ **द्वादश प्रजापति**—भृगु, वसिष्ठ, क्रतु, अंगिरा, मनु, पुलस्त्य, पुलह, गौतम, रैभ्य, मरीचि, चवन, दक्ष,

रैभ्यो मरीचि श्चवन श्च दक्षः
कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥२॥

[४]सनत्कुमारः सनकः सनंदनः
सनातन श्चासुरि पिंगलौ च
[५]सप्तस्वराः [६]सप्तरसातलानि
कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥३॥

[७]सप्तार्णवाः [८]सप्तकुलाचलाश्च
[९]सप्तर्षयो [१०]द्वीपवनानि सप्त ।
[११]भूरादिकृत्वा भुवनानि सप्त
कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥४॥

[१२]पृथ्वी सगन्धा सरसास्तथापः

---

४ **चार कुमार**—सनत्कुमार, सनक, सनंदन, सनातन,

५ **सप्तस्वर**—षरज, ऋषभ, गान्धार, मध्यम, पंचम, धैवत, निषाद.

६ **सप्तपाताळ [रसातळ]**—अतल, वितल, सुतल, तलातल, महातल, रसातल, पाताल.

७ **सप्तार्णवा**—सात समुद्र.

८ **सप्तकुलाचलाश्च**—सात मुख्य पर्वत.

९ **सप्तर्षि**—मरीचि, अत्रि, अंगिरस, पुलस्त्य, फुलह, क्रतु, वसिष्ठ.

१० **सप्तद्वीप**—जम्बु, शाखाक्य, कुश, कौंच, शाल्मळ, गोमेद, पुष्कर.

११ **सप्तभुवन**—भू; भुवः, स्व, महः, जन, तपः सत्यं.

१२ **पंचमहाभूत गुणादि**—(१) पृथ्वी=गंध, (२) आप जल=रस, (३) वन्हि=तेज, (४) वायु=स्पर्श, [५] आकाश=शब्द.

स्पर्शांचवायुर्ज्वलनः स तेजाः ।
नभः स शब्दं महता सहैते
कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥५॥
इत्थं प्रभाते परमं पवित्रं
पठेत्स्मरेद्वा शृणुयाच्च तद्वत् ।
दुःस्वप्ननाशः स्त्विह सुप्रभातं
भवेच्च नित्यं भगवत् प्रसादात् ॥६॥

अथ प्रार्थना

सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः
लम्बोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥१॥
धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः
द्वादशैतानिनामानि यः पठेच्छृणुयादऽपि ॥२॥
विद्यारंभे विवाहेच प्रवेशे निर्गमेतथा
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥३॥
शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥४॥
विनायकं गुरुं भानुं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान्
सरस्वतीं प्रणम्यादौ सर्वकार्यार्थ सिद्धये ॥५॥
अभीप्सितार्थ सिद्ध्यर्थं पूजितोयःसुरासुरैः
सर्वविघ्न हरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥६॥

सर्वेष्वारब्धकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः
देवादिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मेशान जनार्दनाः ॥७॥
गणनाथं सरस्वतीं रविंशुक्रं बृहस्पतिम्
पंचैतान्संस्मरेन्नित्यं वेदवाणी प्रवृत्तये ॥८॥
मूकं करोति वाचालं पंगुंलंघयतेगिरिम्
यत्कृपातमहं वन्दे परमानन्दमाधवम् ॥९॥
गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुःसाक्षात्परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥१०॥
आत्मानं सततं ब्रह्म जानीहि जगदीश्वरम् ।
यद्वेति तत्सकुरुते न भयं तस्य कुत्रचित् ॥
वैन्यं पृथुं हैहयमर्जुन च
शाकुन्तलेयं भरतं नलं च ।
रामं च यो वै स्मरति प्रभाते
तस्यार्थलाभो विजयश्च हस्ते ॥
अश्वत्थामा बलिर्व्यासो हनुमांश्च विभीषणः ।
कृपः परशुरामश्च सप्तैते चिरजीविनः ॥
सप्तैतान्संस्मरेन्नित्यं मार्कण्डेय मथाष्टमम् ।
जीवेद्वर्षशतं सोऽत्रमपमृत्युविवर्जितः ॥
अयोध्या मथुरामाया काशीकाञ्चीअवन्तिका ।

पुरीद्वारावती चैव सप्तैतेमोक्षदायकाः

बालिर्विभीषणो भीष्मः प्रल्हादोनारदोध्रुवः ।

षडेते वैष्णवास्तेषां स्मरणंपाप नाशनम् ॥

अहल्या द्रौपदी सीता तारा मंदोदरी तथा ।

पंचकंवैस्मरेन्नित्यं महापातक नाशनम् ॥

कर्कोटकस्य नागस्य दमयन्त्या नलस्यच ।

ऋतुपर्णस्य राजर्षेः कीर्तनं कलिनाशनम् ॥

धर्मोविवर्धति युधिष्ठिर कीर्तनेन

पापं प्रणश्यति वृकोदर कीर्तनेन ।

शत्रुर्विनश्यति धनंजय कीर्तनेन

माद्रीसुतौ कथयतां न भवन्ति रोगाः ॥

पुण्यश्लोको नलोराजा पुण्यश्लोको युधिष्ठिरः ॥

पुण्यश्लोका च वैदेही पुण्यश्लोको जनार्दनः ॥

विश्वेशंमाधवंढुंढिं दण्डपाणिं च भैरवम् ।

वन्दे काशीं गुहा गंगां भवानींमणिकर्णिकाम् ॥

इन्द्राग्नी च यमोनैऋद् वरुणोवायवस्तथा ।

कुबेरेशौ तथा ब्रह्माऽनंतोवैदिक्पालकाः ॥

आत्मा

आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथ भेवतु ।

बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च

इन्द्रियाणि हयानाहुर्विषयांस्तेषुगोचरान्
आत्मेन्द्रियमनोयुक्तो भोक्तेत्याहुर्मनीषिणः
विज्ञान सारथिर्यस्तु मनः प्रग्रहवान्नरः।
सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमंपदम् ॥

ब्रह्म

नमस्ते सते ते जगत्कारणाय
नमस्तेचिते सर्वलोकाश्रयाय।
नमोऽद्वैत तत्त्वाय मुक्तिप्रदाय
नमो ब्रह्मणेव्यापिने शाश्वताय ॥
त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यं
त्वमेकं जगत्पालकं स्वप्रकाशम्।
त्वमेकं जगत्कर्तृपातृपहर्तृ—
त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम् ॥
भयानां भयं भीषणं भीषणानां
गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम्।
महोच्चैः पदानां नियन्तृत्वमेकं
परेशां परं रक्षणं रक्षणानाम् ॥
वयन्त्वां स्मरामो वयन्त्वां भजामो
वयन्त्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः।

सदेकं निधानं निरालम्बमीशम्
भवाम्भोधिपान्तं शरण्यं व्रजामः ॥

न त्वहं कामयेराज्यं न स्वर्गं नापुनर्भवम् ।
कामये दुःखतप्तानां प्राणिनामार्तिनाशनम् ॥

हे जिव्हेरससारज्ञे सर्वदा मधुरप्रिये
नारायणाख्यं पीयूषं पिबजिव्हे निरंतरम् ॥

जिव्हे कीर्तय केशवं मुररिपुं चेतो भज श्रीधरम् ।
पाणिद्वंद्व समर्चयाऽच्युतकथां श्रोत्रद्वयं त्वं शृणु ॥

कृष्णंलोकय लोचनद्वय हरेर्गच्छांघ्रियुग्मालयम् ।
जिघ्रघ्राण मुकुन्दपादतुळसीं मूर्धन्नमाधोक्षजम् ॥

श्रीमहादेवः—

शरीरं च नवच्छिद्रं व्याधिग्रस्तं कलेवरम् ।
औषधं जान्हवीतोयं वैद्यो नारायणो हरिः ॥

श्रीब्रह्मः—

अचिन्त्याव्यक्तरूपाय निर्गुणाय गुणात्मने ।
समस्त जगदाधारमूर्तये ब्रह्मणेनमः ॥

श्रीरामः—

रामाय रामभद्राय रामचन्द्रायवेधसे ।
रघुनाथाय नाथाय सीतायाः पतयेनमः ॥

श्रीकृष्णः—

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणुरमर्दनम्

देवकी परमानन्दं कृष्णंवन्देजगद्‌गुरुम् ॥

श्रीविष्णुः—

मंगलं भगवान् विष्णुर्मंगलं गरुडध्वजः ।

मंगलं पुंडरीकाक्षो मंगलायतनं हरिः ॥

श्रीईश पुरुषोत्तमः—

त्वमेव माता च पिता त्वमेव त्वमेव बन्धुश्च सखा त्वमेव ।

त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव त्वमेव सर्वंमम देवदेव ॥

आदिपुरुषः—(चैतन्य)

नमस्ते पुरुषाध्यक्ष नमस्ते भक्तवत्सल ।

नमस्तेस्तु हृषीकेश नारायणनमोऽस्तुते ॥

चैतन्य पुरुषः—

नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ।

सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वते सहस्रकोटि युगधारिणे नमः ॥

श्रीरामः—

मात रामो मात्पिता रामचन्द्रः

स्वामी रामो मत्सखा रामचन्द्रः ।

सर्वस्वंमे रामचन्द्रो दयालु—

—र्नान्यंजाने नैवजाने नजाने ॥

श्रीहनुमान्—

मनोजवं मारुत तुल्यवेगं जितेन्द्रियं बुद्धिमतां वरिष्ठम् ।
वातात्मजं वानरयूथ मुख्यं श्रीरामदूतं शरणं प्रपद्ये ॥

श्रीनारायणः—

आर्ता विषण्णाः शिथिलाश्च भीता
घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः ।
संकीर्त्य नारायणशब्द मात्रं
विमुक्तदुःखाः सुखिनोभवन्तु ॥

प्रभुशरणागतिः—

न धर्मनिष्ठोस्मि न चात्मवेदी न भक्तिमांस्त्वच्चरणारविंदे ।
अकिंचनोऽनन्यगतिः शरण्यं त्वत्पादमूलं शरणं प्रपद्ये ॥
तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम्
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः
प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥
सच्चिदानंदरूपाय भक्तानुग्रहकारिणे
मायानिर्मितविश्वाय महेशाय नमो नमः ॥
वेदान्तशीलनमपि प्रमितिं करोति
ब्रह्मात्मनः प्रमितिसाधनसंयुतस्य ।
नैवास्ति साधनलवो मयि नाथ तस्याः
तस्मात्त्वमद्य शरणं ममदीनबन्धो ॥

श्रीशुक उवाच—

आलोडय सर्वशास्त्राणि विचार्यैव पुनः पुनः
इदमेकं सुनिष्पन्नं ध्येयो नारायणः सदा ।

शौनक—

भोजनाच्छादने चिन्तां वृथा कुर्वन्ति वैष्णवाः ।
योऽसौ विश्वंभरो देवः स भक्तान्किमुपेक्षते ॥

व्यास उवाच—

सत्यं सत्यं पुनः सत्यं भुजमुत्थाप्य चोच्यते ।
न वेदाच्च परं शास्त्रं न देवः केशवात्परः ॥

सनत्कुमार—

आकाशात्पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम्
सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रति गच्छति ॥

अभीष्टचिन्तनम् प्रार्थना

स्वस्ति प्रजाभ्यः परिपालयन्तां
न्याय्येन मार्गेण महीं महीशाः ।
गोब्राह्मणेभ्यः शुभमस्तुनित्यं
लोकाः समस्ताः सुखिनो भवन्तु ॥

सर्वेऽत्र सुखिनः सन्तु सर्वेसन्तु निरामयाः ।
सर्वेभद्राणि पश्यन्तु माकश्चिद् दुःखमाप्नुयात् ।

कालेवर्षतु पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी
देशोऽयं क्षोभ रहितो ब्राह्मणाः सन्तुनिर्भयाः ।
अपुत्राः पुत्रिणः सन्तु पुत्रिणः सन्तु पौत्रिणः
अधनाः सधनाः सन्तु जीवेमशरदः शतम् ॥
अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः
यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञःकर्म समुद्भवः ॥
कर्मब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवं
तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥

हरिः ॐ तत्सत् सोऽहम् ॐ ब्रह्मार्पणमस्तु

अथध्यानानि

श्री विष्णुध्यानम्

शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभंसुरेशं
विश्वाधारं गगनसदृशं मेघवर्णं शुभांगम् ।
लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्ध्यानगम्यं
वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥

श्री महेशध्यानम्

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतंसं ।
रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नम् ।

पद्मासीनं समंतात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्र कृत्तिवसानं
विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रम् ॥

श्री गणेशध्यानम्

अजं निर्विकल्पं निराकारमेकं निरानन्द मानन्दमद्वैतपूर्णम् ।
परं निर्गुणं निर्विशेषं निरीहं परब्रह्मरूपं गणेशं भजेम ॥१॥

अनिर्वाच्यं रूपं स्तवननिकरो यत्रगलित–
स्तथा वक्ष्येस्तोत्रं प्रथम पुरुषस्यात्र महतः ।

यतोजातं विश्वंस्थितमपि सदा यत्र विलयः
सकीदृग्गीर्वाणः सुनिगमनुतः श्री गणपतिः ॥२॥

गकारोहेरम्बः सगुण इति पुंनिर्गुणमयो–
द्विधाप्येको जातः प्रकृतिपुरुषो ब्रह्महिगणः ।

स चेशश्चोत्पत्तिस्थितिलयकरोऽयं प्रमथको
यतोभूतं भव्यं भवति पतिरीशो गणपतिः ॥३॥

एकदन्तं शूर्पकर्णं गजवक्त्रं चतुर्भुजं ।
पाशाङ्कुशधरंदेवं ध्यायेत्सिद्धिविनायकम् ॥

श्वेतांगंश्वेतवस्त्रं सितकुसुमगणै पूजितं श्वेतगंधं
क्षीराब्धौरत्नद्वीपे सुरतरुविमले रत्न सिंहासनस्थम् ॥

दोर्भिः पाशांकुशेष्टाभयदैः रुचिरं चन्द्रमौलिं त्रिनेत्रं ।
ध्यायेत्वां सर्वमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नम् ॥

श्री सूर्यध्यानम्

ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती नारायणःसरसिजासनसन्निविष्टः ।
केयूरवान्मकरकुण्डलवान्किरीटीहारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥

श्री देवीध्यानम्

नमोदेव्यै महादेव्यै शिवायै सततंनमः ।
नमः प्रकृतिभद्रायै नियताः प्रणताःस्मताम् ॥
विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कंधस्थितांभीषणां
कन्याभिः करवाळ खेटविलसद्धस्ताभिरासेविताम् ।
हस्तैश्चक्रदरालिखेटविशिखांश्चापंगुणं तर्जनीं
बिभ्राणामनलात्मिकांशशिधरां दुर्गांत्रिनेत्रां भजे ॥

श्री सद्गुरुध्यानम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णु गुरुर्देवो महेश्वरः :
गुरुःसाक्षात् परब्रह्म तस्मैश्रीगुरुवे नमः ॥
ब्रह्मानन्दं परमसुखदं केवलंज्ञानमूर्तिं
द्वंद्वातीतं गगनसदृश तत्वमस्यादिलक्ष्यम् ।
एकंनित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतं
भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि ॥

श्री सरस्वतीध्यानम्

याकुन्देन्दुतुषारहारधवला याशुभ्रवस्त्रावृता
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
या ब्रह्माच्युतशंकरप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता
सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा ॥

श्री रामचन्द्रध्यानम्

ध्यायेदाजानुबाहुं धृतशर धनुषं बद्धपद्मासनस्थं
पीतंवासोवसानं नवकमलदलस्पर्धिनेत्रं प्रसन्नम्
वामांकारूढसीता मुखकमलमिलल्लोचनं नीरदाभं
नानाऽलंकार दीप्तं दधतमुरुजटामण्डनं रामचन्द्रम् ॥१॥

कल्याणानां निधानं कलिमलमथनं पावनं पावनानां
पाथेयं यन्मुमुक्षोःसपदि परपदप्राप्तये प्रस्थितस्य ।
विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां जीवनं सज्जनानां
बीजं धर्मद्रुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम ॥ ॥२॥

रामो राजमणिः सदाविजयते रामं रमेशं भजे
रामेणाभिहता निशाचरचमू रामाय तस्मै नमः ।
रामान्नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहं
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर ॥ ॥३।

रामायणसार

आदौ रामतपोवनादिगमनं हत्वामृगंकाञ्चनं
वैदेही हरणं जटायुमरणं सुग्रीवसंभाषणम् ।
वाली निर्दलनं समुद्रतरणं लंकापुरी दाहनं
पश्चाद्रावण कुम्भकर्णहनन मेतद्धि रामायणम् ॥

श्री कृष्णध्यानम्

कृष्ण त्वदीयपदपङ्कजपञ्जरान्ते
अद्यैव मे विशतु मानसराजहंसः ।
प्राणप्रयाणसमये कफवातपित्तैः
कण्ठावरोधनविधौ स्मरणं कुतस्ते ॥१॥

कृष्णेति मङ्गलं नाम यस्य वाचि प्रवर्तते ।
भस्मीभवन्तितस्याशु महापातककोटयः ॥२॥

कृष्णाय वासुदेवाय हरये परमात्मने
प्रणतक्लेशनाशाय गोविन्दाय नमोनमः ॥३॥

अक्षरं परमंब्रह्म ज्योतिरूपं सनातनम् ।
गुणातीतं निराकारं स्वेच्छामय मनन्तकम् ॥४॥

श्रियाश्लिष्टो विष्णुः स्थिरचरपुरुर्वेद विषयो
धियां साक्षी शुद्धो हरिरसुरहन्ताब्जनयनः ।

गदी शङ्खी चक्री विमलवनमाली स्थिररुचिः
शरण्यो लोकेशो मम भवतु कृष्णोऽक्षिविषयः ॥५॥
नमः कृष्णायदेवाय ब्रह्मणेऽनन्तमूर्तये ।
योगेश्वराय योगाय त्वामहं शरणं गतः ॥६॥

श्री भगवद्गीताध्यानम्

यं ब्रह्मावरुणेन्द्र रुद्र मरुतः स्तुन्वन्ति दिव्यैःस्तवै
र्वेदैःसांग पदक्रमोपनिषदैर्गायन्तियं सामगाः ।
ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा पश्यन्ति यं योगिनो-
यस्यान्तं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः ॥

श्री कृष्ण लीलासार

आदौ देवकीदेवीगर्भजननं गोपीगृहे वर्धनं
मायापूतनजीवितापहरणं गोवर्धनोद्धारणम् ।
कंसच्छेदन कौरवादि हननं कुन्तीतनुजावन
मेतद्भागवतं पुराणकथितं श्रीकृष्णलीलाऽमृतम् ॥

श्री दत्तात्रेयध्यानम्

जटाधरं पाण्डुरङ्गं शूलहस्तं कृपानिधिम् ।
सर्वरोगहरं देवं दत्तात्रेयमहं भजे ॥१॥

जगदुत्पत्तिकर्त्रे च स्थितिसंहारहेतवे ।
भवपाशविमुक्ताय दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥२॥

आदौ ब्रह्मा मध्ये विष्णुरन्ते देवः सदाशिवः ।
मूर्तित्रयस्वरूपाय दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥३॥

ब्रह्मज्ञानमयी मुद्रा वस्त्रे चाकाश भूतले ।
प्रज्ञानघनबोधाय दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥४॥

क्षराक्षरस्वरूपाय परात्परतराय च
दत्तमूर्ति परस्तोत्र दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥५॥

श्री व्यंकटेशध्यानम्

नमः श्रीवेंकटेशाय शुद्धज्ञानस्वरूपिणे ।
वासुदेवाय शान्ताय श्रीनिवासाय मङ्गलम् ॥

श्री बद्रीनारायणध्यानम्

जन्मान्तरार्जितमहादुरितान्तरायो
लीलावताररसिकं सुकृतोपलभ्यम् ।
ध्यायन्नहो धरणिमण्डनपादपद्मं
त्वामागतोऽस्मि शरणं बदरीवनेऽस्मिन् ॥

अन्य प्रार्थना सारसंग्रह

परमेश्वर प्रार्थना

नमोदेवाधिदेवाय महादेवाय ते नमः
शक्ररूपाय शक्राय शक्रवेषधराय च ॥
त्वं ब्रह्मसर्वदेवानां रुद्राणांनीललोहितः ।
आत्मा च सर्वभूतानां सांख्ये पुरुष उच्यते ॥१॥
ऋषभस्त्वं पवित्राणां योगिनां निष्कलः शिवः ।
गृहस्थस्त्वमाश्रमीणामीश्वराणां महेश्वरः ॥२॥
कुबेरः सर्वयक्षाणां क्रतूनां विष्णुरुच्यते ।
पर्वतानां भवान् मेरुर्नक्षत्राणाञ्च चन्द्रमाः ॥३॥
वसिष्ठस्त्वमृषीणां च ग्रहाणां सूर्य उच्यते ।
आरण्यानां पशूनां च सिंहस्त्वं परमेश्वरः ॥४॥
ग्राम्याणाङ्गोवृषश्चासि भवाँल्लोकप्रपूजितः ।
आदित्यानां भवान् विष्णुर्वसूनां त्वं च पावकः ॥५॥
पक्षिणां वैनतेयस्त्वमनन्तो भुजगेषु च ।
सामवेदश्च वेदानां यजुषां शतरुद्रियम् ॥६॥
सनत्कुमारो योगानां सांख्यानां कपिलोह्यसि ।
शक्रोसि मरुतां देवः पितॄणां हव्यवाडसि ॥७॥
ब्रह्मलोकश्च लोकानां गतीनां मोक्ष उच्यसे
क्षीरोदः सागराणां च शैलानां हिमवान् गिरिः ॥८॥

वर्णानां ब्राह्मणश्चाऽसि विप्राणां दीक्षितो द्विजः ।
आदिस्त्वमासि लोकानां संहर्ता काल एव च ॥९॥
यच्चान्यदपि लोके वै सर्वतेजोऽधिकंस्मृतम् ।
तत्सर्वं भगवानेव इति मे निश्चिता मतिः ॥१०॥
नमस्ते भगवन् देव नमस्ते भक्तवत्सल।
योगेश्वर नमस्तेऽस्तु नमस्ते विश्वसंभव ॥
प्रसीद मम भक्तस्य दीनस्य कृपणस्य च ।
अनैश्वर्येण युक्तस्य गतिर्भव सनातन ॥
ज्ञातोऽसि मेऽद्य सुचिरान्ननु देहभाजां ।
न ज्ञायते भगवतो गतिरित्यवद्या ।
नान्यस्त्वदस्ति भगवन्नपि तन्नशुद्धम् ।
मायागुण व्यतिकराद्यदुरुविभाति ॥
भोगे रोगभयं सुखे क्षयभयं वित्ते च राज्ञो भयं
विद्यावादभयं तपेन्द्रियभयं रुपादभयं योषिताम् ।
हर्षेशोकभयं रणैरिपुभयं काये कृतांताद्भयं
चेत्थं जन्म निरर्थकं क्षितितले विष्णोः पदं निर्भयम् ॥

नाम महिमा

आर्ता विषण्णाः शिथिलाश्च भीता
घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः ।

संकीर्त्य नारायण शब्दमात्रं
विमुक्तदुःखाः सुखिनो भवन्ति ॥

भगवद्दास्य महत्त्वम्

न देहं न प्राणान्न च सुखमशेषाभिलषितं
न चात्मानं नान्यत् किमपि तव शेषत्व विभवात् ।
बहिर्भूतं नाथ क्षणमपि सहे यातु शतधा--
विनाशंतत्सत्यं मधुमथन विज्ञापनमिदम् ॥

मुक्त स्वरुप

बुद्ध्यादिनां स्वरुपंयो विविनाक्ति सतत्त्ववित् ।
स एव मुक्त इत्येव वेदान्तेषु विनिश्चितम् ॥
इदं विश्वं परिस्पंदं करोमीत्यस्तवासनः
प्रवर्तते यः कार्येषु समुक्त इति मे मतिः ॥

आत्मस्वरुप

सर्वत्र सर्वदा सर्वमात्मानं सततं ध्रुवम् ।
सर्व शून्यमशून्यं च तस्माद् विद्धि न संशयः ॥
नमस्ते पुरुषंत्वाद्यं पुरुषं प्रकृतेः परम् ।
अलक्ष्यं सर्वभूतानां बहिरन्तरवस्थितम् ॥
स्वानुभूत्या स्वयंज्ञात्वा स्वमात्मानमखंडितम् ।
संसिद्धि सन्मुखं तिष्ठेन्निर्विकल्पात्मनात्मनि ॥

वेदान्त सार सवज्ञा ज्ञानविज्ञानेमवच ।
अहमात्मा निराकारः सर्वव्यापी स्वभावतः ॥
आदि मध्यान्तमुक्तोऽहं नबद्धोऽहं कदाचन ।
स्वभाव निर्मलः शुद्ध इति मे निश्चितामतिः ॥
अन्तःकरणतद्वृत्तिसाक्षी चैतन्याविग्रहः ।
आनंदरुपः सत्यः सत्किमात्मानं प्रपद्यते ॥
अचिन्त्य रचनाशक्ति बींजं मायेति निश्चितं ।
मायाबीजंतदेवैकं सुषुप्तावनुभूयते ॥

आत्मप्रतीति

स्वानुभूतेश्च शास्त्रस्य गुरोश्चैवैकवाक्यता ।
अभ्यासेन तेनात्मा संततेवावलोक्यते ॥

स्थूलानि सूक्ष्माणि बहूनिचैव
रुपाणि देही स्वगुणैर्वृणोति ।
क्रियागुणैरात्मगुणैश्च तेषां
सयाग हेतुरपरोऽपि दृष्टः ॥

आत्मवंदनम्

अनात्मना विलीयन्ते उद्भवन्ति च वृत्तयः ।
नित्याविगत्तये तस्मै नमो धीप्रत्ययात्मने ॥

(स्वरूप) आत्मप्राप्ति

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो
न मेधया न बहुना श्रुतेन ।
यमेवैष वृणुते तेन लभ्य—
स्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनुंस्वाम् ॥

परमेश्वर स्वरूप

येन शद्बं रसं रूपं गन्धंजानासि राघव ।
तमात्मानं परब्रह्म जानीहि परमेश्वरम् ॥

ज्ञान स्वरूप

अत्यन्तमलिनोदेहो देहीचात्यन्त निर्मलः ।
असंगोऽहमितिज्ञानशौचमाहुर्मनीषिणः ॥

परमपदम्

यदा पञ्चावतिष्ठान्ति ज्ञानानिमनसा सह ।
बुद्धिश्च न विचेष्टन्ती तामाहुःपरमांगतिम् ॥

निर्गुण (परमात्मा)

एकोदेवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा ।
कर्माध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षीचेतो केवलोनिर्गुणश्च ॥
ग्रहो न तत्रनोत्सर्गश्चिन्ता यत्र न विद्यते ।
आत्मसंस्थंतदाज्ञानमजातिशमतां गतम् ॥

परब्रह्म

रमन्ते योगिनोऽन्तेच नित्यानंदे चिदात्मनि
इतिरामपदेनासौ परब्रह्माभिधीयते ।

परमार्थ स्वरूप

ननिरोधोनचोत्पत्तिर्नबन्धो न च साधकः
मुमुक्षुर्न च वैमुक्त इत्येषा परमार्थता ॥

ब्रह्म

यतोवाचो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह
आनंदं ब्रह्मणो विद्वान् न बिभेति कदाचन ॥
रामंविद्धि परंब्रह्म सच्चिदानंदमद्वयम् ।
सर्वोपाधिविनिर्मुक्तं सत्तामात्रमगोचरम् ॥
साकारं च निराकारं नेतिनेतीति सर्वदा ।
भेदाभेदविनिर्मुक्तो वर्तते केवलः शिवः ॥

चिदानंदस्वरूप ब्रह्मप्राप्ति

गुरुशास्त्रं विनात्यंतं गंभिरं ब्रह्मवेत्तिकः ।
अस्य सन्निधि मात्रेण चिदानंदायते तनुः ॥

परमात्मा प्रणाम

आत्मा सर्वपदातीतश्चिरात्संस्मृतिमागतः ।
दृष्ट्या लब्धासि भगवन् नमस्तेऽस्तु महामते ॥

तत्त्वज्ञानम्

शब्दजालमहारण्यं चित्तभ्रमणकारणम् ।
अतः प्रयत्नाज्ज्ञातव्यं तत्त्वंज्ञातव्यमात्मनः ॥

शांभवीमुद्रा (शिवस्वरूप)

अंतर्लक्ष्या बहिर्दृष्टिर्निमेषोन्मेषवर्जिता ।
एषा सा शाम्भवीमुद्रा वेदशास्त्रेषु घोषिता ॥

ईशचिंतनम्

मनसाभक्तिभावेन यदाशंस्य निरन्तरम् ।
स्मरणंसर्वगत्वेन तदेवेश्वरचिन्तनम्

चित्तलक्षणम्

अचिन्त्याः खलुयेभावा नतांस्तर्केण योजयेत् ।
प्रकृतिभ्यः परं यत् तच्चित्तस्यखलु लक्षणम् ॥

भगवान्—षड्गुणैश्वर्य

ज्ञानशक्तिबलैश्वर्यवीर्यतेजांस्यशेषतः ।
भगवच्छब्दवाच्यानि विना हेयै र्गुणादिभिः ॥

मायास्वरूपम्

अजामेकांलोहित शुक्लकृष्णां
बह्वीः प्रजाः सृजमानां स्वरूपाम् ।

अजोह्येको जुषमाणोऽनुशेते
जहात्येनांभुक्तभोगामजोऽन्यः ॥

माया—संसारलीला

आगता ब्रह्मणोमुक्त्या संसारमिहलीलया ।
पुनः ब्रह्मैवसंस्मृत्त्य ब्रह्मण्येव विलीयते ॥

जीव—शिवस्वरूपम्

देहेवै मोहितो देही जीवइत्यभिधीयते ।
देहहीनः सएवापि शिवः प्रोक्तोमनीषिभिः ॥

मनोपदेश

साकारमनृतंविद्धि निराकारंच निश्चलम् ।
एतत्तत्त्वोपदेशेन न पुनर्भवसंभवः ॥

बंधमोक्षकारणम्

मनएवमनुष्याणां कारणं बन्धमोक्षयोः
बंधायविषयासंगं मुक्त्यै निर्विषयंस्मृतम् ।

शुद्धाशुद्ध मन

मनोहि द्विविधंप्रोक्तं शुद्धंचाशुद्धमेव च ।
अशुद्धं कामसंकल्पं शुद्धंकामविवर्जितम् ॥

सद्गुरु सेवा

यस्यदेवे पराभक्ति र्यथा देवे तथा गुरौ ।
तस्यैते कथिताह्यर्थाः प्रकाश्यन्ते महात्मनः ॥

सद्गुरु योग्यता

तस्माद्गुरुं प्रपद्येत जिज्ञासुःश्रेयउत्तमम् ।
शाब्देपरे च निष्णातं ब्रह्मण्युपशमाश्रयम् ॥

मनुष्य कर्तव्य

यावदायुस्त्रयो वन्द्या वेदान्तो गुरुरीश्वरः ।
आदौज्ञानप्रसिद्ध्यर्थं कृतघ्नत्वाऽपनुत्तये ॥
मृत्योर्बिभेषि किंमूढ भीतंमुञ्चतिकिंयमः ।
अजातं नैव गृण्हाति कुरुप्रयत्नमजन्मनि ॥

आचार्य कर्तव्य

यद्यदाचरति श्रेष्ठः स्तत्तदेवेतरोजनः ।
सयत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥

तत्व ज्ञानाधिकारी

महता पुण्यपण्येन क्रीतेयं कायनौस्त्वया ।
पारं दुःखोदधेर्गन्तुं तरयावन्नाभिद्यते ॥
एषसर्वेषु भूतेषु गूढात्मा न प्रकाशते ।
दृश्यतेत्त्वग्र्ययाबुद्ध्या सूक्ष्मयासूक्ष्मदर्शिभिः ॥

ज्ञानिलक्षणम्

अक्रोधवैराग्यजितेन्द्रियत्वं
क्षमादया सर्वजनप्रियत्वम् ।
निर्लोभदाता भयशोकहर्ता
ज्ञानिगुणानां दशलक्षणानि ॥

महात्मा पुरुष लक्षणम्

परस्य भाव कर्माणि न प्रशंसेन्नगर्हयेत् ।
विश्वमेकात्मकं पश्यन् प्रकृत्या पुरुषेण च ॥

विद्वद्लक्षणम्

यथानद्यः स्पंदमानाः समुद्रेऽस्तंगच्छंति नामरुपेविहाय ।
तथाविद्वान्नामरूपाधिमुक्तः
परात्परं पुरुषमुपैतिदिव्यम् ॥

सुगृहलक्षणम्

वनेषुदोषाः प्रभवन्ति रागिणां
गृहेषु पञ्चेन्द्रियनिग्रहश्च ।
अकुत्सिते कर्मणियः प्रवर्तते
निवृत्तरागस्यगृहं तपोवनम् ॥

मूर्खस्य लक्षणम्

सर्वेब्रह्म वदिष्यन्ति संप्राप्तेतुकलौयुगे ॥
नानुतिष्ठन्ति मैत्रेय शिश्नोदरपरायणाः ॥

सद्विद्या प्राप्ति साधनम्

श्रवणं मननंध्यानं विद्यायाः साधनत्रयम् ।
अज्ञानं संशयो भ्रान्ति रित्येतेषां निवर्तकम् ॥

माला–जपमंत्र

हकारेण बहिर्याति सकारेण विशेत्पुनः ।
हंसहंसेतियन्मंत्रं जीवोजपति सर्वदा ॥

जपमंत्र

ध्यायेच्च मनसा मंत्रं जिह्वौष्टौ न विचालयेत् ।
न कंपयेच्छिशे ग्रीवे दन्तान्नैव प्रकाशयेत् ॥

जप–हिंदि दोहा

माला तो करमे फिरे जिभ्या फिरे मुख माहि ।
मनतो दाहिदिश फिरे इहतो सुमरन नाहि ॥
માલા તો હાથમાંજ ફરે જીભ ફરે મુખ માંહી
મન તો ભટકે દશદિશા એતો ખરૂં સુમરન નાહી

ध्यान स्वरूपयोग

लक्ष्यैकतां समासाद्य निर्विकारतयात्मनि ।
मनसो निश्चलत्वेन स्थितिर्योग इतीर्यते ॥

राधास्तुतिः

रत्नाकरोति सदनं गृहिणी च पद्मा
किंदेयमस्ति भवते जगदीश्वराय ।

राधांगृहीत्वा मनसा च तुभ्यम्
दत्तंनिजंमन इति तदिदंगृहाण ।

कृष्णशब्दस्वरूपम्

कृषिर्भूवाचकः शब्दोणश्चनिर्वृतिवाचकः ।
तयोरैक्यं परंब्रह्म कृष्णइत्यभिधीयते ॥

गीताप्रशंसा

संसार सागरं घोरं तर्तुमिच्छतियोनरः
गीतानावं समासाद्य पारयति सुखेनसः ॥
यत्रयोगेश्वरः कृष्णो यत्रपार्थो धनुर्धरः ।
तत्रश्रीर्विजयो भूति र्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥

(પ્રજ્ઞાવિવર્ધન કાર્તિકેય અને હયગ્રીવ સ્તોત્રો ભણવા)

इति प्रातःस्मरणम्

(સ્નાન કરતી વખતે બોલવાના શ્લોકો)
જલને વંદન કરીને સ્નાન કરવું

ૃષ્ણુદેવને— સ્નાનવિધિ

गंगेच यमुनेचैव गोदावरि सरस्वति ।
नर्मदे सिंधोकावेरि जलेस्मिन्सान्निधिंकुरू ॥१॥
गंगागंगेतियोब्रूयात् योजनानांशतैरपि ।
मुच्यते सर्व पापेभ्यो विष्णुलोकं सगच्छति ॥२॥

मातःशैलसुता सपत्नीवसुधा श्रृंगारहारावली ।
स्वर्गारोहण वैजयन्ति भवतीं भागीरथि प्रार्थये ॥३॥

पापापहारि दुरितारितरङ्गधारि
शैलप्रचारि गिरिराजगुहाविदारि ।
झङ्कारकारि परिपादरजोपहारि
गाङ्गंपुनातु सततं शुभकारिवारि ॥४॥

गङ्गासिन्धु सरस्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा
कावेरीसरयू महेन्द्रतनया चर्मण्वतीवेदीका ।
क्षिप्रावेत्रवती महासुरनदीं ध्याताजया गण्डकी
पूर्णापूर्णजलैः समुद्रसरिता कुर्यात्सदा मङ्गलम् ॥५॥

स्नानं मनोमलत्यागोयोगश्चेंद्रियरोधनम् ।
अभेददर्शनं ज्ञानं ध्यानं निर्विषयं मनः ॥६॥

तीर्थक्षेत्र माहात्म्य

अन्यक्षेत्रे कृतं पापं तीर्थक्षेत्रे विनश्यति ।
तीर्थक्षेत्रे कृतं पापं वज्रलेपो भविष्यति ॥

इति स्नानविधि संपूर्ण

સ્નાનવિધિ થયા બાદ અધિકારવશાત્ સંધ્યાવંદનાદિ કરવું ત્યાર બાદ ઇષ્ટદેવનું પૂજન નીચે બતાવેલા વિધિ પ્રમાણે કરવું

सोहम् श्री परमात्मने नमः सोऽहम्

श्री षोडशोपचार पूजन विधि

(પ્રથમના ત્રણ નામ લેતી વખતે આચમન કરવું ચોથા નામ સમયે પાણી તરભાણામાં છોડવું અને ૫ થી ૨૪ સુધી હાથ જોડવા.)

आचम्य प्राणानाम्य

(१) ॐ केशवाय नमः ॥	(२) ॐ नारायणाय नमः ॥
(३) ॐ माधवाय नमः ॥	(४) ॐ गोविंदाय नमः ॥
(५) ॐ विष्णवे नमः ॥	(६) ॐ मधुसुदनाय नमः ॥
(७) ॐ त्रिविक्रमाय नमः ॥	(८) ॐ वामनाय नमः ॥
(९) ॐ श्रीधराय नमः ॥	(१०) ॐ हृषिकेशाय नमः ॥
(११) ॐ पद्मनाभाय नमः ॥	(१२) ॐ दामोदराय नमः ॥
(१३) ॐ संकर्षणाय नमः ॥	(१४) ॐ वासुदेवाय नमः ॥
(१५) ॐ प्रद्युम्नाय नमः ॥	(१६) ॐ अनिरुद्धाय नमः ॥
(१७) ॐ पुरुषोत्तमाय नमः ॥	(१८) ॐ अधोक्षजाय नमः ॥
(१९) ॐ नारसिंहाय नमः ॥	(२०) ॐ अच्युताय नमः ॥

(२१) ॐ जनार्दनाय नमः ॥ (२२) ॐ उपेंद्राय नमः ॥
(२३) ॐ हरये नमः ॥ (२३) ॐ श्री कृष्णाय नमः ॥

ॐ प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवता देवी गायत्री छंदः प्राणायामे विनियोगः यथाशक्ति प्राणायामं करिष्ये (યથાશક્તિ પ્રાણાયામ કરવો.)

प्रार्थना

श्रीमन्महागणाधिपतये नमः निर्विघ्नमस्तु ॥
सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥१॥
धुम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥२॥
विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥३॥
शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजं ॥
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्व विघ्नोपशान्तये ॥४॥
विनायकं गुरुंभानुं ब्रह्माविष्णुमहेश्वरान् ॥
सरस्वतीं प्रणम्यादौ सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥५॥
आभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितोयः सुरासुरैः
सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥६॥

सर्वेष्वारब्धकार्येषु त्रयाश्त्रिभुवनेश्वराः ॥
देवादिशंतुनः सिद्धिम् ब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥७॥

ॐ लक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ माता-पितृभ्यो नमः ॥ इष्टदेवताभ्यो नमः । कुलदेवतादिभ्यो नमोनमः ॥

સંકલ્પ વિધિ

પ્રાર્થનાદિ થયા બાદ નીચે મુજબ સંકલ્પ કરવો.

विष्णुविष्णु श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णोः
आज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्यब्रह्मणो द्वितीयेपरार्धे विष्णुपदे
श्री श्वेतवाराहकल्पे सप्तमे वैवस्वत मन्वन्तरे
अष्टाविंशतितमे कलियुगे कलि प्रथम चरणे
जंबुद्वीपे भरतवर्षे भरतखंडे शालिवाहन शके.
अद्यशुभदिने निष्काम भावे इष्टदेवतानाममंत्रेण
षोडशोपचारैः पूजनं च करिष्ये तथा च
प्रथमं कलशादि पूजनम् षडंग न्यासांश्च करिष्ये.

(હવે આરંભ કરતાં પહેલાં શ્રી ગણપતિનું ધ્યાન કરવું.)

श्री गणपतिध्यानं,

प्रथमं श्रीगणपतिध्यानं कृत्वा

वक्रतुंड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभ
निर्विघ्नं कुरुमेदेव शुभकार्येषु सर्वदा ॥
॥ निर्विघ्नमस्तु ॥

षडंगन्यास विधि

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः हृदये.

હૃદય ઉપર જમણો હાથ મુકવો.

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः शिरसि.

મસ્તક ઉપર જમણો હાથ મુકવો.

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः शिखायैवषट्

શિખા એટલે ચોટલીના ઊગમ સ્થાન ઉપર જમણો હાથ મુકવો.

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः कवचायहुम्.

(બન્ને હાથના તલોવડે આખા શરીર ઉપર કવચ ધારણ કરવાની માફક મુદ્રા કરવી.)

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः नेत्रत्रयाय वौषट् ।

તર્જની તથા અનામિકાની આંગળીનાં અગ્ર ભાગો બન્ને નેત્ર ઉપર મુકવા તથા મધ્ય આંગળી કપાળની મધ્યમાં (ભ્રુકુટીએ) અડાડવી.

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः अस्त्रायफट् इति दिग्बंधः

(ડાબી હથેલી ઉપર જમણા હાથની મધ્ય, અનામિકા અને કનિષ્ઠિકા એ ત્રણ અંગુલિથી તાળી પાડવી

અને ચિપટી વગાડતાં મસ્તકની ચારે બાજુ ઉપર જમણા હાથની પ્રદક્ષિણા કરવી. આ મુજબ બે વખત કરવું.

કળશ પૂજન

કળશને નમન કરવું કળશ ઉપર હાથ મૂકવો તથા નીચે મુજબ મંત્ર ભણી પ્રાર્થના કરવી.

कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रितः ।
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाःस्मृताः ॥
ॐ श्री कलशदेवताभ्यो नमः ।
गंधाक्षत पुष्पं तुलसीपत्रं समर्पयामि ॥

ગંધ પુષ્પ, અક્ષત, તુલસી વિગેરેથી કળશનું (વરૂણદેવનું પૂજન કરવું.

घेनु मुद्रां प्रदर्शयेत् (ધેનુ મુદ્રા કરવી)

શંખ પૂજાનો વિધિ.

અધિકાર વશાત શંખની પૂજા કરવી. શંખની પ્રાર્થનાનો મંત્ર

त्वं पुरा सागरोत्पन्नो विष्णुनाविधृतः करे ।
नमितः सर्वदेवानां पांचजन्य नमोस्तुते ॥

ॐ श्री शंखदेवताभ्यो नमः ॥ गंधपुष्पं तुलसीपत्रं समर्पयामि.

શંખને સ્નાન કરાવી ગંધ તુલસી, પુષ્પ ઈત્યાદિ ચઢાવવાં शंख मुद्रां प्रदर्शयेत् (શંખ મુદ્રા કરવી.)

घंटानी पूजानो विधि.

प्रार्थनाः—आगमार्थंतु देवानां गमनार्थंतु रक्षसाम्

कुरु घंटे रवं तत्र देवतार्चन सिद्धये ॥

घंटायै नमः सर्वोपचारार्थे गंध अक्षत

पुष्पं, तुलसीपत्रं समर्पयामि ॥

ઘંટાને સ્નાન કરાવી ગંધ અક્ષત, ફુલ, તુલસી આદી ચઢાવવું.

घंटामुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ घंटानादं कुर्यात् ॥

ઘંટાની મુદ્રા કરી તેને વગાડવી.

दीप पूजानो विधि.

ઘીનો અગર શક્તિ ના હોય તો તેલનો દીવો સળગાવવો અને તેનું ધ્યાન કરવું.

દીપધ્યાન મંત્ર

शुभं कुरुत्वं कल्याणं आरोग्यं धनसंपदम्

शत्रुबुद्धिविनाशाय दीपोज्योति र्नमोस्तुते ॥

दीपदेवताभ्योनमः गंध, अक्षत पुष्पं समर्पयामि ॥

આ મંત્ર ભણી દીપકને ગંધ અક્ષત અને ફુલ વિગેરે ચઢાવવાં.

स्थानशुद्धि तथा देहशुद्धिनो विधि.

શંખમાં પાણી લેવું અગર કલશમાંથી પાણી લઈ ફુલવતી આજુબાજુ સર્વ જગા ઉપર અને પોતાના શરીર ઉપર પણ છાંટવું તે સમયે નીચે પ્રમાણે મંત્ર ભણવો.

मंत्र—

अपवित्रः पवित्रोवा सर्वावस्थांगतोऽपिवा।
यः स्मरेत् पुंडरीकाक्षं सबाह्याभ्यंतरं शुचिः ।।
॥ सर्वं शुचि ॥

(પંચાયતનાદિ દેવતાનું ધ્યાન સ્થિરચિત્તે કરવું.)

अथध्यानम् (पंचायतननुं)

(१) श्री विष्णु—

शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं
विश्वाधारं गगन सदृशं मेघवर्णं शुभांगम्
लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्ध्यानगम्यम्
वंदेविष्णुं भवभयहरं सव लोकैक नाथम्

(२) श्री शिव—

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभंचारुचंद्रावतंसम् ॥
रत्नाकल्पोज्वलांगं परशुमृगवराभितिहस्तं प्रसन्नम् ॥
पद्मासीनं समंतात् स्तुतममरगणैर्व्याघ्र कृत्तिं वसानम् ॥
विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रम्.

(३) श्री गणपति—

एकदंतं शूर्पकण गजवक्त्रं चतुर्भुजम् ।
पाशांकुशधरं देवं ध्यायेत्सिद्धि विनायकम् ॥

(૪) श्री सूर्यनारायण—

ध्येयः सदा सवितृ मंडल मध्यवर्ती

नारायणः सरसिजासनसन्निविष्टः

केयूरवान्मकरकुंडलवान् किरीटी

हारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥

(૫) श्री देवी—

विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कंधस्थितां भीषणाम् ॥

कन्याभिः करवाल खेटविलसद्धस्ताभिरासेविताम् ॥

हस्तैश्चक्रदरालिखेटविशिखांश्चापं गुणं तर्जनीम् ॥

बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां भजेत् ॥

ઇતિશ્રી વિષ્ણુપંચાયતનાદિ ધ્યાનમ્ श्री इष्ट देवताभ्योनमः ध्यायामि. (આ મુજબ પંચાયતનનું કિંવા પોતાના ઇષ્ટ દેવતાનું એક ચિત્તથી ધ્યાન કરવું)

षोडशोपचार पूजन विधि

ॐ श्री इष्ट देवताभ्यो नमः આ નામ મંત્ર ભણીને પૂજન કરવું. અગર પોતાના જે ઇષ્ટ દેવ હોય તેનું નામ લઈ પૂજન કરવું.

आवाहनम्:—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः आवाहनार्थे अक्षत, पुष्प तुलसीपत्रादि समर्पयामि.

(જે ઈષ્ટદેવની મૂર્તિ કિંવા ફોટો હશે તેની સામે પૂર્વાભિમુખ અગર ઉત્તરાભિમુખ બેસી અક્ષત, ફુલ, તુલસીપત્ર ઈત્યાદિ તેને અર્પણ કરવાં. બાદ મૂર્તિને તરભાણામાં મુકવી).

आसनम्ः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः आसनार्थे अक्षत, गन्ध पुष्पं, तुलसीपत्रादि समर्पयामि.

મૂર્તિ કિંવા ફોટાને મુકવાની જે જગા ઠરેલી હોય તે જગા સ્થાનના આસન ઈત્યાદિની સાફ સફાઈ કરવી તથા આસન ઉપર ગંધ, અક્ષત, ફુલ તુલસી વિગેરે ચઢાવવાં.

पाद्यम्—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः पादयोः पाद्यं समर्पयामि.

મૂર્તિ આદિ પર જલ ચઢાવવું,

अर्घ्यम्—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः हस्तयोः अर्घ्यं समर्पयामि.

મૂર્તિ આદિ પર ગંધ, અક્ષત, ફૂલ જલમાં ભેગાં કરીને ચઢાવવાં.

आचमनीयम्—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः आचमनीयं समर्पयामि.

શુદ્ધ પાણી ચઢાવવું.

स्नानम्—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः स्नानं समर्पयामि.

ચોકખું પાણી ચઢાવવું,

पंचामृत स्नान तथा पूजानो विधि.

(१) दुग्धम्:—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः पयस्नानं समर्पयामि.

દુધ ચઢાવવું.

(२) दधिः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः दधिस्नानं समर्पयामि.

દહિં ચઢાવવું,

(३) घृतम्:—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः घृतस्नानं समर्पयामि.

ઘી ચઢાવવું.

(४) मधुः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः मधुस्नानं समर्पयामि.

મધ ચઢાવવું.

(५) शर्कराः—

ॐ श्री इष्टदवताभ्यो नमः शर्करास्नानं समर्पयामि.

સાકરનું પાણી અથવા સાકર ચઢાવવી.

चंदनना स्नाननो विधि.

(६) गंधः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः गंधोदकस्नानं समर्पयामि.

પાણીમાં ચંદન મેળવી ચઢાવવું.

શુદ્ધોદક સ્નાનનો વિધિ.

(૭) शुद्धोदकम्ः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ।

(કલશમાનું ચોકખું પાણી ચઢાવવું)

(पंचामृत) पंचोपचार पूजननो विधि.

(આ પૂજન તરભાણામાંજ કરવાનું છે. તરભાણામાંથી પંચામૃત સ્નાનનું જલ બીજા કોઈ પાત્રમાં કાઢી લેવું અને બાદ આ પૂજન કરવું.)

(१) चंदनम्ः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः विलेपनार्थे चंदनं समर्पयामि ।

(ચંદન ચઢાવવું.)

(२) अक्षतः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः अलंकारार्थे अक्षतान् समर्पयामि ।

(અક્ષત, તુલસી, દુર્વા બિલી, શમી, અર્ક ઇત્યાદિના પાન ચઢાવવાં)

सौभाग्यद्रव्यम्ः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः हरिद्रा कुंकुमादि सौभाग्यद्रव्यं सम०

(હળદર, કંકુ, સિંદુર, અબીર ઈત્યાદિ ચઢાવવાં)

(३) पुष्पंः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः पूजार्थे ऋतुकालोद्भव पुष्पाणि सम०

(જે ઋતુમાં જે ફુલો હોય તે ચઢાવવાં)

(૪) धूपः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः धूपं दर्शयामि ।

(ધુપ બતાવવું)

दीपः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः दीपं दर्शयामि ।

(આરતી કરવી ઘંટાનો નાદ કરવો)

(૫) नैवेद्यम्ः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः पंचामृत शेष नैवेद्यं सम०

(વધેલા પંચામૃતનું શેષ નૈવેદ ધરવું.)

ॐ प्राणाय स्वाहाः ॐ अपानाय स्वाहाः ॐ व्यानाय स्वाहाः ॐ उदानाय स्वाहाः ॐ समानाय स्वाहाः ॐ ब्रह्मणे नमः

मध्ये पानीयं सम० (ઉપર જણાવ્યા મુજબ પુષ્પ વડે પાણીનું સિંચનાદિ કરવું તથા ફરીથી ॐ प्राणाय स्वाहाः ॐ अपा० ॐ व्याना० ॐ उदा० ॐ समानाय स्वाहाः ॐ ब्रह्मणे नमः (એ પ્રમાણે બોલવું.)

उत्तरापोशनं समर्पयामि, हस्तप्रक्षालनं सम. मुख प्रक्षालनं सम०

(દરેક સમયે પાણી છોડવું તથા મનમાં ભગવાનને હાથ મોં ધોવડાવવાની ભાવના સેવવી)

करोद्वर्तनार्थे चंदनं सम० (ચંદન ચઢાવવું)

तांबूलम्ः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः मुखवासार्थे पूगीफलंतांबूलं सम०

(મુખવાસને માટે તાંબુલ એટલે નાગરવેલીનાં બે પાન અને એક સોપારી મુકવી.)

दक्षिणाः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः यथाशक्ति दक्षिणां सम०

(દક્ષિણા યથાશક્તિ મુકવી)

फलः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः फलं सम०

(ફળ મુકવું)

प्रदक्षिणाः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः प्रदक्षिणां सम०

(પ્રદક્ષિણા કરવી)

नमस्कारः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः नमस्कारं सम०

(નમસ્કાર કરવા)

मंत्र पुष्पंः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः मंत्र पुष्पं सम०

(ફુલ ચઢાવવાં)

ध्यानम्ः—

श्री इष्टदेवताभ्यो नमः ध्यानं सम०

(ધ્યાન કરવું)

अनेन पंचामृत पूजनाख्येन कर्मणा भगवान् श्री इष्टदेवता प्रीयतां नमम (તરભાણામાં પાણી છોડવું)

उत्तरे निर्माल्यं विसर्जयेत् (उपरनी पूजामां चढावेलां फुल इत्यादि जमणा नाक वडे सुंघी उत्तर दिशा तरफ नाखवां.)

अभिषेकनो विधि.

अभिषेकं कुर्यात् અભિષેક કરવો. મહિમ્ન રૂદ્રી શ્રીસૂક્ત, હિરણ્યસૂકતાદિ આવડતાં હોય તો ભણવાં. જેઓને ન આવડતા હોય તેમણે એક ચિત્તથી કોઈની સાથે બોલ્યા શિવાય ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः (અગર ઇષ્ટદેવતાનું જે નામ હોય તે) એ મંત્રથી ૧૦૮ વાર અભિષેક કરવો. દરેક વખતે જલ ચઢાવતા જવું. હોય તો અભિષેકપાત્રની જલધારી મુકવી) અભિષેક પુરો થયા બાદ

महा अभिषेक स्नानं सम० (લોટામાંનુ ચોખ્ખુ પાણી ચઢાવવું)

मांगलिक स्नानं सम० (અત્તર હોય તો ચઢાવવું)

उष्णोदक स्नानं सम० (ગરમ પાણી ચઢાવવું)

शुद्धोदक स्नानं सम० (શુદ્ધ જલ ચઢાવવું નાદ કરવો હર હર મહાદેવ, નારાયણ નારાયણ ઈત્યાદિ ધ્વનિ કરવો.)

(શુદ્ધ વસ્ત્રથી મૂર્તિને સાફ કરવી તથા અસલના સ્થળે પધરાવવી.)

आचमनीयम्:—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः અભિષેકાદિઅનંતર आचमनीयं सम०

(ત્રણ વખતે પાણી તરભાણામાં છોડવુ તથા ચોથી વખતે બહાર છોડવું. ભગવાનને આચમન માટે પાણી આપ્યું એવી ભાવના મનમાં સેવવી.)

महापूजानो विधि.

प्रतिष्ठिताः—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः सुप्रतिष्ठित मस्तु

(જગા ઉપર બેસવાની વિનંતિ કરી અક્ષત ચઢાવવા.)

वस्त्रम्:—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः महावस्त्रं सम०

(મહાવસ્ત્ર પહેરાવવાં)

यज्ञोपवीतम्:—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः यज्ञोपवीतं सम०

(જનોઇ પહેરાવવી)

आभूषणम्—

ॐ श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः आभूषणं सम०

(નાના પ્રકારના કુંડળાદિ આભૂષણો પહેરાવવાં કિંવા તે અભાવે અક્ષત અને તુલસી ચઢાવવાં.

चंदनम्—

ॐ श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः । विलेपनार्थे चंदनं सम०

(ચંદન ચઢાવવું.)

सौभाग्य द्रव्यं—

ॐ श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः । हरिद्रा कुंकुनादिनानापरिमल द्रव्यं सर्म०

(હળદર કંકુ, અબીલ, ગુલાલ, કજ્જલ, સિંદુર ઇત્યાદિ સૌભાગ્ય અલંકારો ચઢાવવા.)

पुष्प—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः ऋतु कालोद्भव नानाविध पुष्पाणि सम०

(નાના પ્રકારના ફુલ, હાર, કલગી ઈત્યાદિ યથાશક્તિ અર્પણ કરવાં.)

तुलसी पत्र किंवा अक्षता—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः तुलसी, बिल्व पत्रादि सम०

(વિષ્ણુ-તુલસી, શિવ-બિલ્વ, ગણેશ-દૂર્વાશમી સૂર્ય-અર્ક, શમી, તુલસી, દેવી-બિલ્વ, તુલસી, ઈત્યાદિ નાના વિધ પત્રાણિ સમ૦)

તુલસી પત્રાદિ ચઢાવતી વખતે સમય હોય તો દરેક પત્ર ચઢાવતી વખતે ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः (મંત્ર નિદાન ૧૦૮ વખત બોલવો તુલસી પત્રાદિ નહિ હોય તો અક્ષત ચઢાવવા.)

धूप—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः धूपं दर्श०

(ધૂપ કિંવા અગરબત્તી ધરવી, ઘંટાનો નાદ કરવો.)

दीपं—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः दीपं सम०

(ઘીનો દીપક ધરવો ઘંટા નાદ કરવો.)

नैवेद्य—

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः महा नैवेद्यं सम०

(મહા નૈવેદ્ય કિંવા બીજું કોઇ નૈવેદ્ય ધરવું.)

(પુષ્પ કિંવા તુલસી હાથમાં લઈ થાળની દશ દિશાએ પાણીથી માર્જન સિંચન કરવું. નેત્ર બંધ કરી મનમાં ભગવાન આરોગવા બેઠા છે એવી ભાવના કરવી અને નીચેના મંત્રો બોલવા.)

ॐ प्राणायस्वाहा, ॐ अपानायस्वाहा, ॐ व्यानायस्वाहा, ॐ उदानायस्वाहा, ॐ समानायस्वाहा, ॐ ब्रह्मणेनमः मध्ये पानीयं सम०

(ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે થાળની દશ દિશાએ સિંચન કરવું અને ફરીથી)

ॐ प्राणायस्वाहा ॐ अपा० ॐ व्याना० ॐ उदाना० ॐ समानायस्वाहा, ॐ ब्रह्मणेनमः

એ પ્રમાણે બોલવું.

उत्तरापोशनं सम० हस्तप्रक्षालनं मुख प्रक्षालनं सम०

(દરેક સમયે પાણી છોડવું તથા ભગવાનને હાથ મોં ધોવરાવવાની ભાવના મનમાં રાખવી.)

करोद्वर्तनार्थे चंदनं सम०

(ચંદન ચઢાવવું.)

मुखवासार्थे पूगीफल तांबुलं सम०

(મુખવાસને માટે તાંબૂલ એટલે નાગર વેલીના બે પાન અને એક સોપારી મુકવી અથવા તૈયાર કરેલો બે અગર પાંચ પાનનો તાંબૂલ બીડો અર્પણ કરવો.)

फलं—

श्री इष्टदेवताभ्योनमः फलार्थं नारिकेलादि फलं सम०

(નારિયેળ તથા ઇતર ફળો જે હોય તે અર્પણ કરવાં.)

दक्षिणा—

श्री इष्टदेवताभ्योनमः यथाशक्ति दक्षिणां सम०

(યથાશક્તિ દક્ષિણા મુકવી)

आरति—

श्री इष्टदेवताभ्योनमः आर्तिक्यदीपं सम०

(આરતીનો દીપ કરવો પંચારતી વિગેરે અથવા પ્રથમ લગાડેલો દીપક લઇ આરતી ઉતારવી, અત્રે આરતી બોલવી)

कर्पूरदीप—

श्री इष्टदेवताभ्योनमः कर्पूरदीपं सम०

मंत्र—कर्पूरगौरं करुणावतारं, संसारसारं भुजगेंद्रहारं, सदावसंतं

हृदयारविंदे भवंभवानी सहितं नमामि

(આ મંત્રથી કપૂર લગાડવું અને આરતી કરવી)

प्रदक्षिणा—

यानिकानिच पापानि जन्मान्तरकृतानिच । तानितानि विनश्यंति प्रदक्षिण पदे पदे ॥

ॐ श्री इष्टदेवताभ्यो नमः प्रदक्षिणां सम०

(પ્રદક્ષિણા કરવી)

नमस्कार—

नमोस्त्वनंताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ।

सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटि युगधारिणेनमः ॥

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः नमस्कारान् सम०

(સાષ્ટાંગ ભાવે નમસ્કાર કરવો)

मंत्रपुष्प—

ॐ यज्ञेन यज्ञ०

ઈત્યાદિ આ મંત્ર પુષ્પનો મંત્ર સ્તોત્રાદિ ભાગમાં આવેલો છે તે જુઓ. (અગર હાથમાં ફુલ તુલસી વગેરે લઈ ઉભા રહી નીચેનો મંત્ર ભણવો)

हस्ते विश्वाऽखिलाधारो ।

निराधार निराश्रयः ॥

पुष्पांजलिं गृहाणेमं ।

विश्वेश्वर नमोस्तुते ॥

ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः मंत्र पुष्पं सर्म०
(ફુલ વિગેરે ચઢાવવાં)

प्रार्थना—

(હાથ જોડી મૂર્તિની સામે ઉભા રહી સ્થિર ચિત્તથી પ્રાર્થના કરવી.)

आवाहनं न जानामि न जानामि तवार्चनम्
पूजां चैव न जानामि क्षमस्व परमेश्वर
मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं सुरेश्वर
यत्पूजितं मयादेव परिपूर्णं तदस्तु मे
अपराध सहस्राणि क्रियन्तेऽहर्निशं मया
दासोयमितिमां मत्वा क्षमस्व परमेश्वर
गतं पापं गतं दुःखं गतं दारिद्र्य मेवच
आगता सुख संपत्तिः पुण्याच्च तवदर्शनात्
ॐ श्री इष्टदेवताभ्योनमः प्रार्थनापूर्वक नमस्कारान् समर्पयामि ॥
अनेन निष्कामभावेन षोडशोपचार पूजनाख्येन
कर्मणा भगवान श्री इष्टदेवता प्रीयतां नमम ।
ॐ श्री परमेश्वरार्पण मस्तु ॥ ॐ तत्सत्.

તીર્થનો મંત્ર

अकाल मृत्यु हरणं सर्व व्याधि विनाशनम्
विष्णुपादोदकं तीर्थं जठरे धारयाम्यहम् ॥

(તીર્થ તથા પ્રસાદ લેવો)

जपविधि प्रकार

(પૂજન થયા બાદ જપ કરવાનો વિધિ)

अद्य प्रवर्तमाने शुभदिने निष्कामभावेन इष्टदेवता....(अमुक) नाम मंत्र जपमहं करिष्ये–

(આ પ્રમાણે સંકલ્પ કરી જમણા હાથમાં પાણી લઈ તરભાણામાં છોડવું તથા મૌનવ્રતથી કોઇને પણ અડયા શિવાય સ્થાન ઉપર પદ્માસનાદિ પોતાને અનુકુળ હોય એવું આસન કરી પ્રથમ લેખન જપ લખવા તે લખાઇ રહ્યા બાદ ધ્યાનસ્થ થઈ શરીરની સ્તબ્ધતા અને મનની સ્થિરતા કરી ઈષ્ટદેવનું મનમાં ધ્યાન કરવું તથા નિયમિત રીતે બની શકે તેટલો માનસિક જપ નિયમ પ્રમાણે કરવો. લેખન જપ કરવાની ઇચ્છા ના હોય તો એકલો મંત્ર જપજ કરવો.

ॐ इष्टदेवताभ्यो नमः

(મંત્ર જપ થઈ રહ્યા બાદ ઊભા થઇને નિચેના મંત્રો વડે દશ દિશાએ નમસ્કાર કરવા.)

(१) पूर्वे पूर्वस्यां दिशि इन्द्रायनमः (२) अग्नि–आग्नेयां अग्नये-नमः (३) दक्षिणस्यां दिशि यमायनमः (४) नैऋत्यां दिशि निऋतये नमः (५) प्रतीच्यां (पश्चिम) दिशि वरुणायनमः (६) वायव्यां दिशि वायवेनमः (७) उदीच्यां (उत्तर) दिशि सोमायनमः (८) ईशान्यां दिशि ईश्वरायनमः (९) उर्ध्वायां दिशि ब्रह्मणेनमः (१०) अधरस्यां दिशि अनंतायनमः

सर्वेभ्योदेवेभ्यो नमोनमः । सर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमः ॥

आकाशात्पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम् ।

सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रति गच्छति ॥

अनेन निष्कामभावेन इष्टदेवता जपाख्येन कर्मणा श्रीपरमात्मा प्रीयताम् ।

इति जपविधिः समाप्तः

श्री सूर्यपूजन तथा नमस्कार विधि.

(જપ વિધિ પુરો થયા બાદ શ્રી સૂર્યનારાયણનું પૂજન અને દ્વાદશ (બાર) નમસ્કાર (સાષ્ટાંગ) કરવા તેનો વિધિ.)

अद्येत्यादि पूर्वोच्चरितवर्तमान एवं गुण विशेषेण विशिष्टायां शुभ पुण्यतिथौ ममआत्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं ममआत्मनः श्री परमेश्वरप्रीत्यर्थं श्री सवितासूर्यनारायण पूजनं तथा च द्वादश नमस्काराऽख्यं कर्म करिष्ये ॥

(આ મુજબ સંકલ્પ કરી જમણા હાથ વડે તરભાણામાં પાણી છોડવું.)

श्री सूर्यध्यानः—

(સૂર્યનું ધ્યાન કરવું: હાથમાં લાલ ફૂલ રાખવું.)

अथध्यानम्—

ध्येयः सदा सवितृमण्डल मध्यवर्ती नारायणः सरसिजासन सन्निविष्टः

केयूरवान्मकर कुण्डलवान् किरीटी ।
हारी हिरण्मयवपुर्घृत शंख चक्रः इतिध्यानम् ॥

(સાષ્ટાંગભાવે નમસ્કાર કરવા.)

(१) ॐ मित्रायनमः (२) ॐ रवयेनमः
(३) ॐ सूर्यायनमः (४) ॐ भानवेनमः
(५) ॐ खगायनमः (६) ॐ पूष्णेनमः
(७) ॐ हिरण्यगर्भायनमः (८) ॐ मरीचये नमः
(९) ॐ आदित्यायनमः (१०) ॐ सवित्रेनमः
(११) ॐ अर्कायनमः (१२) ॐ भास्करायनमः

ॐ मित्ररवि सूर्यभानु खगपूष हिरण्यगर्भ मरीचि आदित्य सावित्रऽर्कभास्करेभ्यो नमोनमः ॥

(આ પ્રમાણે બાર નમસ્કાર થઈ રહ્યા પછી ઉપરના બાર મંત્ર વડે પાણીમાં ચંદન ફુલ મિશ્રિત અર્ઘ્ય આપવા.)

प्रार्थनाः—

आदित्यस्य नमस्कारं येकुर्वन्ति दिनेदिने ।
जन्मान्तरसहस्त्रेषु दारिद्र्यंनोपजायते ॥

(તીર્થ લેતી વખતે ભણવાનો મંત્ર)

अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधि विनाशनम्
सूर्यपादोदकंतीर्थं जठरेधारयाम्यहम् ॥

अनेनद्वादश नमस्काराऽख्येन कर्मणा
श्री सूर्यनारायणः प्रीयतांनमम ॥
ॐ तत्सत् ब्रह्मार्पणमस्तु ॥

શ્રી સૂર્ય નમસ્કાર તથા પૂજન થયા પછી ઈષ્ટ દેવતાની સાન્નિધ્યમાં બેસી ગાયના છાણથી શુદ્ધ કરેલી જમીન ઉપર હવન કુણ્ડ મુકી કરેલા મંત્ર જપ જેટલી સંખ્યા કિંવા નિદાન, ૧ માળા નામ મંત્ર વડે ઘીથી હવન કરવો. કિંવા લખેલા નામની કાપલીઓ કરી તેની ગોળીઓ બનાવી તે વડે ઘીની સાથે હવન કરવો.

संकल्प

अद्य शुभदिने निष्काम भावेन श्री इष्टदेवता नाम मंत्रेण हवनमहं करिष्ये । इति संकल्पः ।

ॐ इष्टदेवताभ्यः स्वाहाः

(જપના જે મંત્ર હોય તે નામ લઈ તેને નમઃની જગાએ સ્વાહા લગાડવું.)

अनेन हवनाख्येन कर्मणा तेन श्रीइष्टदेवता प्रीयतां नमम

ॐ तत्सत् ब्रह्मार्पणमस्तु

નામ મંત્રથી હવન કર્યો હોય તો તે થયા બાદ અગર શ્રી સૂર્ય નમસ્કાર થયા બાદ વૈશ્વદેવ કરવો કિંવા નિદાન ॐ सूर्यायनमः અગર ॐ अग्नयेनमः એ નામ મંત્ર વડે ઘીની સોળ આહુતિઓ અગ્નિમાં હોમવી અને બાદ

તેનું ચંદન પુષ્પાદિથી પૂજન કરી પ્રાર્થના કરવી અને વિભૂતિ લગાડવી.

[પ્રાર્થના સમયે ભણવાનો મંત્ર]

ॐ स्वस्ति श्रद्धांमेघां यशः, प्रज्ञां, विद्यां बुद्धिं श्रियंबलं। आयुष्यं तेज आरोग्यं देहिमे हव्यवाहन ॥

આ મુજબ ધ્યાન થયા બાદ ઇષ્ટદેવતાનું સ્મરણ કરી ભોજન કરવું. ભોજન સમયે મૌન રાખી શ્વાસે શ્વાસે ઇષ્ટદેવતાનું સ્મરણ કરતા જવું જેથી મહાન તપશ્ચર્યા થાય છે.

(ભોજનની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ગાય તથા કાગડાને પિતરોની તૃપ્તિ અર્થે નૈવેદ્ય નાંખવા ચુકવું નહિ અને પોતે પણ બનતાં સુધી ઇષ્ટદેવને જે થાળમાં નૈવેદ્ય ધર્યું હોય તે થાળ જ લેવો.)

देनेकु अन्नपान लेनेकु हरिनाम ।
तरनेकु लीनता डुबनेकु अभिमान ॥

राम नाम सब कोई कहे
ठग ठाकूर और चोर ।
जिसनामसे ध्रुव प्रल्हाद तरे
वो नाम है कुछ और ॥

સાયંકાળનો ક્રમ

(પ્રાતઃકાળમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પાનાં શરૂઆતમાં જુઓ) વિષ્ણુ ધ્યાનાદિથી અન્ય પ્રાર્થનાઓ પૂર્ણ થતાં સુધી यत्रयोगेश्वरः कृष्णः એ શ્લોક પૂર્ણ થતાં સુધી ભણવું તથા બાદ નિદાન [૧] સંકષ્ટનાશન ગણેશસ્તોત્ર, [૨] ચર્પટ પંજરી, [૩] વિજ્ઞાનનૌકા, [૪] નિર્વાણષટક્ તથા નવગ્રહસ્તોત્રોનો પાઠ કરવો અગર પોતાને યોગ્ય લાગે તે પાંચ સ્તોત્રો ભણવાં બાદ ભોજન વાળું કરવું.)

રાત્રે વાળુ થયા બાદ

નિદાન પાંચ ભજનો ગાવાં. (ભજનો પાછળ આપેલાં છે) ભજન પૂર્ણ થયા પછી નીચે પ્રમાણેની પ્રાર્થના કરવી.

असितगिरिसमं स्यात्कज्जलं सिन्धुपात्रे,
सुरतरुवर शाखा लेखिनी पत्रमुर्वी ।
लिखति यदि गृहीत्त्वा शारदा सर्वकालं,
तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥

करचरणकृतं वाक्कायजं कर्मजंवा
श्रवणनयनजंवा मानसं वापराधम् ।

विहितमविहितं वा सर्वमेतत्क्षमस्व
जयजय करुणाब्धे श्रीमहादेवशंभो ॥

कायेनवाचा मनसेन्द्रियैर्वाबुध्यात्मना वानुसृतस्वभावात् ।
करोमि यद्यत्सकलं परस्मै नारायणायेति समर्पयामि ॥

धून अच्युतं केशवं रामनारायणं कृष्णदामोदरं वासुदेवं हरिम् ।
श्रीधरं माधवं गोपिकावल्लभं । श्रीजानकीनायकं रामचन्द्रं भजे ॥

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे ।
हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे ।

(जयघोष)

નિદ્રા સમયે પથારી ઉપર સ્થિર ચિત્તે બેસી મન એકાગ્રતાનો અભ્યાસ કરવો. પ્રથમ નિદ્રાન એક માળા ઈષ્ટદેવનો જપ તથા મનમાં મૂર્તિનું ધ્યાન કરવું. ઇતિશમ્

દરેક મુમુક્ષુ જીજ્ઞાસુઓને અભ્યાસ માટે મનન કરવા યોગ્ય સુભાષિતો

સુવિચારમાલા.

મોક્ષનું બીજ અને ઈશ્વરી કૃપાનું લક્ષણ.

(૧) "જેઓને મોક્ષ પ્રાપ્તિ થવાનો યોગ હોતો નથી તેવા મૂઢ લોકોને ગમે તેટલી વખત વિષય-વાસનાઓની તુચ્છતાનું ભાન કરાવવામાં આવે તો પણ તેવાઓની અંતર એટલે માનસિક સ્થિતિમાં રજકણ જેટલો પણ પ્રકાશ પડતો નથી. જ્યારે સ્વધર્માનુસાર શ્રી પરમાત્માની સશાસ્ત્ર ઉપાસના કરવાથી ચિત્ત શુદ્ધિ થઈ જેઓને વિષય વિરાગની એટલે વિષય સુખની નિરસતા સમજાઈ ખરેખરા અંતઃકરણથી માનસિક ખેદ ઉત્પન્ન થઈ પશ્ચાત્તાપ થાય છે તેવા વિરક્તો ઉપર ઈશ્વરી અનુગ્રહ હોઈ મોક્ષ પ્રાપ્તિ માટેનું બીજ તેઓનામાં ખાસ છે, એમ નિશ્ચિત સમજવું."

શ્રી સદ્દગુરુની કૃપા તથા કૈવલ્ય પદની પ્રાપ્તિ.

(૨) અંતઃકરણમાં વિષય વિરાગ ઉત્પન્ન થવાથી સાધકની સ્થિતિ વિષયભોગ સંબંધમાં હંમેશ ઉદાસ હોય છે. પરન્તુ અનેક વિષયવાસનાઓ રૂપી પૂર્વ સંસ્કારોના દીર્ઘકાલ પર્યંતના સહવાસથી તે ટેવાયલો

હોવાથી તેનો ત્યાગ પણ કરી શકતો નથી, તેમ વિષયોપભોગમાં પ્રીતિ પણ રહેતી નથી; જેથી હંમેશાં ઉદાસ થઈ ખિન્ન અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે. આ પ્રમાણે સ્થિતિ થયા બાદ શ્રી સદ્‌ગુરૂ તેને નિરંતર આત્મસ્વરૂપનો સત્ય બોધ આપી સ્વસ્વરૂપનું ભાન કરાવે છે. જેનો દઢ અભ્યાસ તથા સતત પ્રયત્ન કરવાથી સાધકને આત્મતત્ત્વ સાક્ષાત્કાર થઇ સ્વાનુભવ યુક્ત એવું પરમપદ તે શ્રી સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થઇને કૈવલ્ય પદમાં સ્થિત થાય છે; આ અવસ્થાને જ શાસ્ત્રકારો મુક્તિ કિંવા મોક્ષ કહે છે.

પરમપદ પ્રાપ્તિ.

(૩) અંધારાને લીધે નજીક હોવા છતાં વસ્તુઓ દેખાતી નથી એવો ભાસ થાય છે પરન્તુ પ્રકાશ થતાં જ તાબડતોબ તે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તે પ્રમાણે જ અનંત પ્રકારોની વિષય-વાસનાઓના અજ્ઞાન રૂપી તમ એટલે અંધકારની છાયાને લીધે આત્મા નજીક હોવા છતાં પ્રાપ્ત નથી એવો જે ભ્રમ થયેલો છે તે આત્મજ્ઞાન રૂપી દીપકથી હઠાવી અત્યંત સુખ-શાન્તિનું જે સ્થાનક એવા પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી લેવી જોઈએ. એજ એક મનુષ્ય જીવન ધ્યેય છે.

(૪) નિરાધાર એવા સ્વૈર વૃત્તિના ખોટા તર્ક કુતર્કો કરવાનો હાનિકારક માર્ગ છોડી શાસ્ત્ર માન્ય પદ્ધતિથી

સ્વધર્માચરણ કરી સુવિચારનો આશ્રય કરવા થકી જ ખરૂં શ્રેય તત્કાળ સાધ્ય થઈ શકે છે.

(૫) સયુક્તિક વિચાર પદ્ધતિનો આશ્રય કરી એકનિષ્ઠા (શ્રદ્ધા) અને અનન્યભક્તિ રાખી ઉપાસનાંદિ સાધનો કરવાં.

(૬) સુવિચારવશાત્ ઉત્પન્ન થયેલી શ્રદ્ધાજ મનુષ્યોને ખરૂં ફળ આપી શકે છે.

(૭) સર્વ ત્રૈલોકયની પ્રવૃત્તિઓ પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને દૃઢ નિશ્ચયથીજ સફળ થઈ શકે છે.

(૮) શ્રદ્ધા યુક્ત સુવિચાર થકીજ યોગ્ય સમય જાણી લીધા બાદ ખેડુતો જમીનની પેરણી કરે (ખેડે) છે, એવો વ્યવહારમાં પણ અનુભવ છે.

(૯) સરળ વિચાર અને શ્રદ્ધાના બળ વડે સ્વહિતનો નિશ્ચય ઠેરવી શ્રેય પ્રાપ્તિની સાધના માટે દીર્ઘ પ્રયત્ન કરવો.

(૧૦) નિષ્કામ ભાવનાથી કરેલા દેવાર્ચનાદિ શુભ કાર્યનું પૂર્ણ શ્રેય મનુષ્યો પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પ્રામાણિકતાથી યુક્ત વિચાર અને અનુભવ વડે સશાસ્ત્ર સાધનોનો દૃઢ અભ્યાસ કરવો કે જેથી મુખ્ય શ્રેય જે મોક્ષ અથવા પરમપદ પ્રાપ્તિ તે સાધ્ય થઈ શકશે.

(૧૧) નિરાધાર એવા તર્ક કુતર્ક કરનારાઓની અન્તે દુર્ગતિજ થાય છે.

સુવિચાર

(મન સ્થિર કરવા માટે)

મુમુક્ષુ જનોએ મનને આ પ્રમાણે દરરોજ ઉપદેશ કરતા જવો.

૧ હે મન ! મમતા છોડી દે એટલે આસક્તિ રહિત સંસાર વ્યવહાર કર.

૨ લોભ તથા મોહ રૂપી મિથ્યા માયાની જાળમાં કદી પણ ફસાઈશ નહી.

૩ ખલ, દુર્જન, દુષ્ટ એવાઓની સંગતિ કદી પણ કરવી નહી.

૪ બીજું ના બની શકે તો પણ નિદાન કુલ પરંપરાગત ચાલતા આવેલા નિત્ય, નૈમિત્તિક કર્મો કરવાનું ચુકવું નહીં.

૫ ભવ એટલે સંસારનું દુઃખ નિવારણ કરી મોક્ષ માર્ગ બતાવે એવા દેવને કદી પણ છોડીશ નહીં.

૬ સંસારમાં આવતા પ્રવાહ પતિત સુખદુઃખાદિ હર્ષશોક માન્યા વગર આનંદથી ભોગવી લેવાનો અભ્યાસ કર.

૭ સંસાર દુઃખથી ત્રાસીને અગર શોક કરીને વનમાં જવાનો કદી વિચાર સુદ્ધાં કરીશ નહી.

૮ કોઇ કઠોર શબ્દો કહે તો તેમાં કદી પણ દુઃખ માનીશ નહીં.

૯ ભોગ, સુખ દુઃખાદિનો વિચાર છોડી દઈ પોતાના સ્વ-સ્વરૂપનું ભાન ભુલીશ નહીં અને નિજાનંદના સુખમાં ભંગ પડવા ના દઈશ.

૧૦ લાભ થાય તો હર્ષથી ફુલાઇ જઈશ નહીં.

૧૧ નુકસાન થવાથી વિષાદ અગર શોક માનીશ નહીં.

૧૨ કોઈની નિંદા, તેમજ પ્રશંસા પણ કરીશ નહીં.

૧૩ અહંપણું એટલે અહંકારનો ત્યાગ કર.

૧૪ કોઇનું પણ પાછલા શુભાશુભ કૃત્યનું સ્મરણ કરીશ નહીં.

૧૫ મારૂં તારૂં કરીશ નહીં.

૧૬ આપ્તજનો એટલે કુટુંબીજનોની સાથે પણ મમત્વ (આસક્તિ) રાખીશ નહીં મતલબ કે મારા, તારા, એવો દ્વૈત ભાવ રાખીશ નહીં.

૧૭ ગુરૂ પરબ્રહ્મને છોડીશ નહીં.

૧૮ પ્રારબ્ધમાં સુખ ભોગ ના (લખાયું) હોય તો તે બદલ દૈન્ય (દુઃખ) માનીશ નહીં.

૧૯ ઇંદ્રના જેવા મહાન સંપત્તિમાન થવાની અથવા ધનાઢ્ય થવાની આશા સેવીશ નહીં.

૨૦ ઈતર ધનવાન છે. હું તેવો નથી એવા પ્રકારની ક્ષુદ્રાર્થ વાંચ્છના સેવી પોતાની જાતને ધિક્કારીશ પણ નહીં.

૨૧ કૃતકર્મવશાત્ મળતું દેહનું દુઃખ અને ત્યાં સુધી મુંગે મોંઢે સહન કરવાનો અભ્યાસ કર.

૨૨ લોકોમાં ગમે તેવા મહત્ સંકટ પ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય તો પણ તું તારા સત્ય તત્વનો કદી પણ ત્યાગ કરીશ નહીં.

૨૩ મોહ, માયા, મમતાનો ત્યાગ કર.

૨૪ સુસંગતિ મળે છોડીશ નહીં.

૨૫ ખોટી ખોટી ચિંતાઓ અને શોક કદી પણ કરીશ નહી.

૨૬ પરમાર્થ કાર્ય કરવામાં કદી પણ શરમ રાખીશ નહીં.

૨૭ લોકોમાં ખોટી ગરબડ કરીશ નહીં. બને તેટલું મૌન સેવવાનો પ્રયત્ન કર.

૨૮ લોકોમાં બેસી જગતનાં ખોટાં ગપ્પાં મારીશ નહીં.

૨૯ ચિત્તમાં રાગ અને ક્રોધ રાખીશ નહીં.

૩૦ સત્ય અને દૃઢ વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરવાનો વિવેકાદિ દ્વારા અહોનિશ પ્રયત્ન કર.

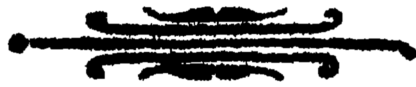
૩૧ નાના પ્રકારના અત્યાચારો અને કુકર્મો કરવાની ક્ષુદ્ર બુદ્ધિનો અંગીકાર કરવાનું સ્વપ્નમાં પણ વિચારીશ નહીં.

૩૨ મિથ્યા માયાકલ્પિત અને પરિણામે અતી દુઃખદ એવા આ ધનાદિ વિષય સુખોના ભોગની ઇચ્છા કરીશ નહીં.

૩૩ શરીરને ખોટા કલેશ પણ આપીશ નહીં.

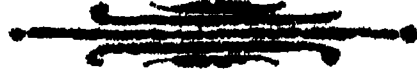
૩૪ મૂર્ખ, મૂઢ અને અજ્ઞાની લોકોની સંગતિ કદી પણ કરીશ નહીં.

૩૫ જ્યાં ગયા પછી પાછું આવવાનું રહેતું જ નથી એટલે જન્મ મરણના ફેરામાંથી મૂક્ત થઈ શકાય છે એવું જે યોગી લોકોનું પરમ ધામ તેની પ્રાપ્તિ માટે જગત રૂપી મિથ્યા માયા ભ્રમ છોડી દઈ દીર્ઘ પ્રયત્ન અને સતત્ અભ્યાસથી સ્વસ્વરૂપાનુભવ પ્રાપ્ત કરી લે.

ॐ श्री परमात्मने नमः

श्री भजनसार संग्रह

पद १

स्तुति—राग बिलवल

गाइये गनपति जगबन्दन ।
संकर—सुवन भवानी—नन्दन ॥१॥
सिद्धि—सदन, गजवदन, बिनायक ।
कृपा—सिंधु, सुंदर सब लायक ॥२॥
मोदक—प्रिय, मुद—मंगल दाता ।
विद्या—बारिधि, बुद्धि—बिधाता ॥३॥
माँगत तुलसिदास कर जोरे ।
बसहिं रामसिय मानस मोरे ॥४॥

पद २

जागिये व्रजराजकुँवर कमल कुसुम फूले ।
कुमुद—बृंद सकुचित भये भृंगलता भूले ॥१॥
तमचुर खग शैर सुनहु बोलत बनराई ।
राँभति गौ खरिकनमें बछरा हित धाई ॥२॥
बिधु मलीन रबिप्रकास गावन नर—नारी ।
सूर स्याम प्रात उठौ अंबुज कर धारी ॥३॥

पद ३

इतने गुन जामे सो सन्त ।
श्री भागवत मध्य जस गावत, श्रीमुखकमलाकंत ॥१॥
हरिका भजन साधुकी सेवा सर्व भूतपर दया ।
हिंसा लोभ–दंभ छल त्यागे विषसम देखे माया ॥२॥
सहनशील आसय उदार अति, धीरज सहित विवेकी ।
सत्यवचन सबको सुखदायक, गहि अनन्य व्रत एकी ॥३॥
इंद्रजित अभिमान न जाके करे जगतको पावन ।
भगवतरसिक तासुकी संगति तिन्हहु ताप नसावन ॥४॥

पद ४

श्री रामचन्द्र कृपालु भजमन, हरण–भव–भय दारुणं ।
नवकञ्ज–लोचन, कञ्ज–मुख कर–कञ्ज, पद कञ्जारुणं ॥१॥
कन्दर्प–अगणित–अमित छबि नव–नील–नीरद सुन्दरं ।
पटपीत मानहुँ तडित रुचि शुचि नौमि जनक–सुता–वरं ॥२॥
भज दीनबन्धु दिनेश दानव दैत्य–वंश–निकन्दनं ।
रघुनन्द आनन्दकन्द कोसल–चन्द दशरथ नन्दनं ॥३॥
शिर मुकुट कुण्डल तिलक चारु उदार–अंग विभूषणं ।
आजानु–भुज–शर–चाप–धर संग्राम–जित खर दूषणं ॥४॥
इति वदत तुलसीदास, शंकर–शेष–मुनि–मन–रञ्जनं ।
मम हृदय–कञ्ज निवास करु कामादि–खल–दल–गञ्जनं ॥५॥

पद ५

प्यारे दरसन दिज्यो ॥ तुमबिन रह्यो ना जाय ॥टेक॥
जल बिन कमल चंद बिन रजनि, ऐसे तुम देख्याँ बिन सजनी
आकुलव्याकुल फिरूँरैन दिन विरह कलेजो खाय ॥१॥
दिवसन भूख नींद नहि रैना मुखसूँ कथ तन आवत वैना ।
कहा कहुँ कछु कहत न जावे मिलकर तपत बुझाय ॥२॥
क्युँ तरसावो अंतरयामि आपमिलो किरपाकर स्वामी ।
मीरा दासी जनम जनमकी पडी तुम्हारे पाय ॥३॥

पद ६

हरि तुम बहुत अनुग्रह कीन्हो ।
साधन-धाम विबुध-दुलभ तनु, मोहि कृपा करि दिन्हो ॥१॥
कोटिहुँ मुख कहिजातन प्रभुके एक एक उपकार ।
तदपि नाथ कछु और माँगिहो दीजे परम उदार ॥२॥
विषय-बारि मन-मीन भिन्न नहिं होत कबहुँ पल एक ।
ताते सहौं विपात्ति अति दारुण जनमत जोनि अनेक ॥३॥
कृपा-डोरी बनसी पद अंकुश परम प्रेम-मृदु-चारो ।
एहि विधि वेधि हरहु मेरो दुःख कौतुक राम तिहारो ॥४॥
हे श्रुति-विदितं उपाय सकल सुर, केहि केहि दीन निहारे ॥
तुलसीदास यहि जीव मोह-रजु जोई वीध्यो सोई छोरे ॥५॥

पद ७

दो दिनका जग मेला सब चलाचलीका खेला. (२) टेक.

धन लाख करोड कमाया तेरे संगमें कछु न आया,
संग चले न एक अधेला, सब चलाचलीका खेला. दो० १

आज गया कोई जावे कोई गठडी बांध सीधावे,
कोई रहा अकेला अकेला सब चलाचलीका खेला. दो० २

मात पिता सुत भाई तेरे अंत सहायक नाहि,
क्युं भरे पापका थेला सब चलाचलीका खेला. दो० ३

नैश्वर्य हे संसारा कर भजन हरिका प्यारा,
ब्रह्मानंद कहे सुन चेला सब चलाचलीका खेला. दो० ४

पद ८

प्रभु मेरे औगुन चित्त न धरो।
समदरशी प्रभु नाम तिहारो अपने पनहि करो ॥धृ०॥
इक लोहा पूजामें राखत इक घर बधिक परो।
यह दुबिधा पारस नहिं जानत कंचन करत खरो ॥१॥
एक नदिया एक नार कहावत मैलो नीर भरो।
जब मिलिकै दोउ एक बरन भए सुरसरि नाम परो ॥२॥
एक जीव एक ब्रह्म कहावत सूरस्याम झगरो।
अबकी बेर मोहिं पार उतारो नहिं पन जात टरो ॥३॥

पद ९

राग—बिहाग.

मधुकर शाम हमारे चोर ॥
मनहरणि नो माधुरी मूरत, निरख नयनकी कोर ॥१॥
पकरे हुते आन डर अंतर, प्रेम प्रीति के जोर ।
गये छुडाय तोर सब बंधन, दे गये हँसन अकोरे ॥२॥
आणु परी जागत निति बीते तारे गिनत भई मोर ।
सूरदास प्रभु हेत मन मेरो सर्वस्व ले गयो नंदकिशोर ॥३॥

पद १०

बच्चा मत करना अभिमान ।
एक दिन निकल जायगा प्राण
रावण केरी संपत देखो फीरत लंकमें ढुंडी,
रामचंद्रका लगा झपाटा घुसउ गई दश मुंडी. बच्चा० १
दुर्योधनका वैभव देखो बारा हजारा हाथी,
भीमसेनकी लगी गदा जब नीकल गइ सब सुस्ती. बच्चा० २
सातहु बालक कंस मारके, मस्त भयो मथुरनमें,
बाळकृष्णका लगा झपाटा मिटी हो गई पलमें. बच्चा० ३
कहेत मछंदर सुनवे गोरख, मनुष्य देह नहि आवे,
जो नर संत चरण नहिं सेवे, सो नर गोथा खावे. बच्चा० ४

पद ११

(राग—बागेश्वरी, ताल-त्रिताल.)

सब दिन होत न एक समान,
एक दिन राजा हरिश्चंद्र घर संपत्ति मेरु समान,
एक दिन जाय श्वपच ग्रह सेवत अंबर हरत स्मशान. सब० १
एक दिन सीता रुदन करत है महाबिपिन उद्यान,
एक दिन रामचंद्र दोउ मलिके, विचरत पुष्पविमान. सब० २
प्रगटत है पूरबकी करणी तज मन शोच अज्ञान,
तुलसीदास कहां लग बरनन विधि के अंग प्रमान. सब० ३

अथ प्रज्ञाकरं हयग्रीव स्तोत्रम् ॥

प्राची संध्याकाचिदं तर्निशायाः प्रज्ञादृष्टरंजनश्रीर पूर्वा ॥
वंक्रीवेदान्यातु मेवाजिवक्रा वागीशाख्या वासुदेवस्य मूर्तिः ॥१॥
प्रणताज्ञान संदोहध्वान्तध्वं सनकर्मकम् ॥
नमामि तुरगग्रीवं हार्सिारस्वत प्रदम् ॥२॥
श्लोकद्वयमिदं प्रात—रष्टाविंशतिवारकम् ॥
प्रयतः पठतेनित्यं कृत्स्ना विद्या प्रसिध्यति ॥३॥

॥ इति वेदांत देशिकस्वामी कृतं प्रज्ञाकरं हयग्रीव स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

संकटनाशनगणेशस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ नारद उवाच । प्रणम्य शिरसा देवं गौरीपुत्रं विनायकम् । भक्तावासं स्मरेन्नित्यमायुः कामार्थसिद्धये ॥१॥ प्रथमं वक्रतुंडं च एकदंतं द्वितीयकम् । तृतीयं कृष्णपिङ्गाक्षं गजवक्रं चतुर्थकम् ॥ २ ॥ लंबोदरं पंचमं च षष्ठं विकटमेव च । सप्तमं विघ्नराजेंद्रं धूम्रवर्णं तथाष्टमम् ॥ ३ ॥ नवमं भालचंद्रं च दशमं तु विनायकम् । एकादशं गणपतिं द्वादशं तु गजाननम् ॥ ४ ॥ द्वादशैतानि नामानि त्रिसंध्यं यः पठेन्नरः । न च विघ्नभयं तस्य सर्वसिद्धि कर प्रभुः ॥ ५ ॥ विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनम् । पुत्रार्थी लभते पुत्रान्मोक्षार्थी लभते गतिम् ॥ ६ ॥ जपेद्गणपतिस्तोत्रं षड्भिर्मासैः फलं लभेत् । संवत्सरेण सिद्धिं च लभते नात्र संशयः ॥ ७ ॥ अष्टभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च लिखित्वा यः समर्पयेत् । तस्य विद्या भवेत्सर्वा गणेशस्य प्रसादतः ॥ ८ ॥ इति श्रीनारदपुराणे संकष्टनाशनं नाम गणेशस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

सूर्याष्टकम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ सांब उवाच ॥ आदिदेव नमस्तुभ्यं प्रसीद मम भास्कर । दिवाकर नमस्तुभ्यं प्रभाकर नमोऽस्तुते ॥ १ ॥ सप्ताश्वरथमारूढं प्रचण्डं कश्यपात्मजम् । श्वेतपद्मधरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥ २ ॥ लोहितं रथमारूढं सर्वलोकपितामहम् ।

महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥ ३ ॥ त्रैगुण्यं च महा शूरं ब्रह्मविष्णु महेश्वरम् । महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥ ४ ॥ बृंहितं तेजःपुंजं च वायुमाकाशमेव च प्रभुं च सर्वलोकानां तं सूर्यं० ॥ ५ ॥ बंधूकपुष्प-संकाशं हारकुंडलभूषितम् । एकचक्रधरं देवं तं सूर्यं० ॥ ६ ॥ तं सूर्यं जगत्कर्तारं महातेजःप्रदीपनम् । महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥७॥ तं सूर्यं जगतां नाथं ज्ञान विज्ञानमोक्षदम् । महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥ ८ ॥ सूर्याष्टकं पठेन्नित्यं ग्रहपीडाप्रणाशनम् । अपुत्रो लभते पुत्रं दरिद्रो धनवान्भवेत् ॥ ९ ॥ आमिषं मधुपानं च यः करोति रवेर्दिने । सप्तजन्म भवेद्रोगी जन्मजन्म दरिद्रता ॥ १० ॥ स्त्रीतैल-मधुमांसानि यस्त्यजेत्तु रवेर्दिने । न व्याधिः शोकदारिद्र्यं सूर्यलोकं स गच्छति ॥ ११ ॥ इति श्रीसूर्याष्टकस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

मंत्रपुष्पांजलि

मंत्रपुष्पांजलि

ॐ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् । ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥ ॐ राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिने नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे । स मे कामान् कामकामाय मह्यं कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु । कुबेराय वैश्रवणाय महाराजाय नमः ॐ स्वस्ति साम्राज्यं भौज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं महाराज्यमाधिपत्यमयं समंतपर्यायीस्यात् सार्वभौमः सार्वायुष

आंतादापरार्धात् पृथिव्यै समुद्रपर्यंताया एकराडिति । तदप्येषश्लोको-ऽभिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसन् गृहे । आविक्षितस्य कामप्रेर्विश्वेदेवाः सभासद इति ॥

रामाष्टकम्

श्रीगणेशाय नमः ॥ भजे विशेषसुंदरं समस्तपापखण्डनम् । स्वभक्तचित्तरंजनं सदैव राममद्वयम् ॥१॥ जटाकलापशोभितं समस्तपापनाशकम् । स्वभक्तभीतिभंजनं भजेह राममद्वयम् ॥२॥ निजस्वरुपबोधकं कृपाकरं भवापहम् । समं शिवं निरंजनं भजे ह राममद्वयम् ॥३॥ सहप्रपंच कल्पितं ह्यनामरूपवास्तवम् । निराकृतिं निरामयं भजे ह राममद्वयम् ॥४॥ निष्प्रपंचनिर्विकल्पनिर्मलं निरामयम् । चिदेकरूपसंततं भजे ह राममद्वयम् ॥५॥ भवाब्धिपोतरूपकं ह्यशेषदेहकल्पितम् । गुणाकरं कृपाकरं भजे ह राममद्वयम् ॥६॥ महावाक्यबोधकैर्विराजमानवाक्पदैः । परब्रह्म व्यापकं भजे ह राममद्वयम् ॥७॥ शिवप्रदं सुखप्रदं भवच्छिदं भ्रमापहम् । विराजमानदैशिकं भजे ह राममद्वयम् ॥८॥ रामाष्टकं पठति यः सुकरं सुपुण्यं व्यासेन भाषितमिदं शृणुते मनुष्यः । विद्यां श्रियं विपुलसौख्यमनंतकीर्तिं संप्राप्य देहविलये लभते च मोक्षम् ॥ ९ ॥ इति श्रीव्यासविरचितं रामाष्टकं संपूर्णम् ॥

विज्ञाननौका ॥

श्रीगणेशाय नमः तपोयज्ञदानादिभिः शुद्धबुद्धिर्विरक्तो नृपादौ पदे तुच्छबुद्ध्या । परित्यज्य सर्वं यदाप्नोति तत्त्वं परं ब्रह्म नित्यं तदेवाहमस्मि ॥१॥ दयालुं गुरुं ब्रह्मनिष्ठं प्रशांतं समाराध्य मत्या विचार्य स्वरूपम् । यदाप्नोति तत्त्वं निदिध्यास्य विद्वान्परं ब्रह्म० ॥२॥ यदानंदरूपं प्रकाशस्वरूपं निरस्तप्रपंचं परिच्छेदशून्यम् । अहं ब्रह्म-वृत्त्यैकगम्यं तुरीयं परं ब्रह्म० ॥३॥ यदज्ञानतो भाति विश्वं समस्तं विनष्टं च सद्यो यदात्मप्रबोधे । मनोवागतीतं विशुद्धं विमुक्तं परं ब्रह्म० ॥४॥ निषेधे कृते नेति नेतीति वाक्यैः समाधिस्थितानां यदा-भाति पूर्णम् । अवस्थात्रयातीतमेकं तुरीयं परं ब्रह्म० ॥५॥ यदा नंदलेशैः समानंदि विश्वं यदाभाति सत्त्वे तदाभाति सर्वम् । यदालोचने रूपमन्यत्समस्तं परं ब्रह्म० ॥६॥ अनंतं विभुं सर्वयोनिं निरीहं शिवं संगहीनं यदोंकारगम्यम् । निराकारमत्युज्ज्वलं मृत्युहीनं परं ब्रह्म० ॥७॥ यदानंदसिंधौ निमग्नः पुमान्स्यादविद्याविलासः समस्त प्रपंचः । यदा न स्फुरत्यद्भुतं यन्निमित्तं परं ब्रह्म० ॥८॥ स्वरूपानुसंधानरूपां स्तुतिं यः पठेदादराद्भक्ति भावो मनुष्यः । शृणोतीह वा नित्यमुद्युक्तचित्तो भवेद्विष्णुरत्रैव वेदप्रमाणात् ॥९॥ विज्ञाननावं परिगृह्य कश्चित्तरेद्यद-ज्ञानमयं भवाब्धिम् । ज्ञानासिना यो हि विच्छिद्य तृष्णां विष्णोः पदं याति स एव धन्यः ॥१०॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचिता विज्ञाननौका संपूर्णा ॥

चर्पटपंजरिकास्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ दिनमपि रजनी सायं प्रातः शिशिरवसंतौ पुनरायातौः । कालः क्रीडति गच्छत्यायुस्तदपि न मुंचत्याशावायुः ॥१॥ भज गोविंदं भज गोविंदं भज गोविंदं मूढमते । प्राप्ते सन्निहिते मरणे नहि नहि रक्षति डुकृञ्करणे (ध्रुवपदम्) । अग्रे वह्निः पृष्ठे भानू रात्रौ चुबुकसमार्पितजानुः । करतलभिक्षा तरुतलवासस्तदपि न मुंचत्याशापाशः । भज गो० ॥ १ ॥ यावद्वित्तोपार्जनसक्तस्तावन्निजपरिवारो रक्तः । पश्चाद्धावतिजर्जरदेहे वार्तां पृच्छति कोपि न गेहे । भज गोविंदं भज० ॥३॥ जटिलो मुंडी लुंचितकेशः काषायांबरबहुकृतवेषः । पश्यन्नपि च न पश्यति मूढ उदरनिमित्तं बहुकृतवेषः । भज गोविंदं० ॥४॥ भगवद्गीता किंचिदधीता गंगाजललवकणिका पीता । सकृदपि यस्य मुरारिसमर्चातस्य यमः किं कुरुते चर्चां । भज गोविंदं भज० ॥५॥ अंगं गलितं पलितं मुंडं दशनविहीनं जातं तुंडम् । वृद्धोयाति गृहीत्वा दंडं तदपि न मुंचत्याशा पिंडम् । भज गोविंदं भज० ॥६॥ बालस्तावत्क्रीडासक्तस्तरुण स्तावत्तरुणीरक्तः । वृद्धस्तावच्चिंतामग्नः परे ब्रह्मणि कोपिनलग्नः । भज गोविंदं भज० ॥७॥ पुनरपि जननं पुनरपि मरणं पुनरपि जननी जठरे शयनम् । इह संसारे खलु दुस्तारे कृपयाऽपारे पाहि मुरारे । भज गोविंदं भज० ॥९॥ पुनरपि रजनी पुनरपि दिवसः पुनरपि पक्षः पुनरपि मासः ।

पुनरप्ययनं पुनरपि वर्षं तदपि न मुंचत्याशामर्षम् । भज गोविंदं भज० ॥९॥ वयसि गते कः कामविकारः । शुष्के नीरे कः कासारः । नष्टे द्रव्ये कः परिवारो ज्ञाते तत्त्वे कः संसारः । भज गोविंदं भज० ॥१०॥ नारीस्तनभरनाभिनिवेशं मिथ्यामायामोहावेशम् । एतन्मांसवसादिविकारं मनसि विचारय वारंवारम् । भज गोविंदं भज० ॥११॥ कस्त्वं कोऽहं कुत आयातः का मे जननी को मे तातः । इति परिभावय सर्वमसारं विश्वं त्यक्त्वा स्वप्नविचारं । भज गोविंदं भज० ॥१२॥ गेयं गीतानामसहस्रं ध्येयं श्रीपतिरूपमजस्रम् । नेयं सज्जनसंगे चित्तं देयं दीनजनाय च वित्तम् । भज गोविंदं० ॥१३॥ यावज्जीवो निवसति देहे कुशलं तावत्पृच्छति गेहे । गतवति वायौ देहापाये भार्या बिभ्यति तस्मिन्काये । भज गोविंदं भज० ॥१४॥ सुखतः क्रियते रामाभोगः । पश्चाद्धंत शरीरे रोगः । यद्यपि लोके मरणं शरणं तदपि न मुंचति पापाचरणम् । भज गोविंदं भज० ॥१५॥ रथ्याचर्पटविरचितकंथः पुण्यापुण्यविवर्जितपंथः । नाहं न त्वं नायं लोकस्तदपि किमर्थं क्रियते शोकः । भज गोविंदं भज० ॥१६॥ कुरुते गंगासागरगमनं व्रतपरिपालनमथवा दानम् । ज्ञानविहीने सर्वमनेन मुक्तिर्न भवति जन्मशतेन । भज गोविंदं भज० ॥१७॥ इति श्रीमच्छंकराचार्यविरचितं चर्पटपंजरिकास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

नवग्रहस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः जपाकुसुमसंकाशं काश्यपेयं महाद्युतिम् ।
तमोऽरिंसर्वपापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरम् ॥ १ ॥ दधिशंखतुषाराभं
क्षीरोदार्णव संभवम् । नमामि शशिनं सोमं शंभोर्मुकुटभूषणम् ॥ २ ॥
धरणीगर्भसं भूतं विद्युत्कांति समप्रभम् । कुमारं शक्तिहस्तं च मंगलं
प्रणमाम्यह ॥ ३ ॥ प्रियंगुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधम् । सौम्य
सौम्यगुणोपेतं तं बुधं प्रणमाम्यहम् ॥ ४ ॥ देवानां च ऋषीणां च
गुरुं कांचनसन्निभम् । बुद्धिभूतं त्रिलोकस्य तं नमामि बृहस्पतिम्
॥ ५ ॥ हिम कुंदमृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं
भार्गवं प्रणमाम्यहम् ॥ ६ ॥ नीलांजनसमाभासं रविपुत्रं यमाग्रजम् ।
छायामार्तंडसंभूतं तं नमामि शनैश्चरम् ॥ ७ ॥ अर्धकायं महावीर्यं
चंद्रादित्यविमर्दनम् । सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहम् ॥ ८ ॥
पलाशपुष्पसंकाशं तारकाग्रहमस्तकम् । रौद्रं रौद्रात्मकं घोरं तं केतुं
प्रणमाम्यहम् ॥ ९ ॥ इति व्यासमुखोद्गीतं यः पठेत्सुसमाहितः ।
दिवा वा यदि वा रात्रौ विघ्नशान्तिर्भविष्यति ॥ १० ॥ नरनारीनृपाणां
च भवेद्दुःस्वप्ननाशनम् । ऐश्वर्यमतुलं तेषामारोग्यं पुष्टिवर्धनम् ॥ ११ ॥
ग्रहनक्षत्रजाः पीडास्तस्कराग्निसमुद्भवाः । ताः सर्वाः प्रशमं यान्ति
व्यासो ब्रूते न संशयः ॥ १२ ॥ इति श्रीव्यासविरचितं नवग्रह-
स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

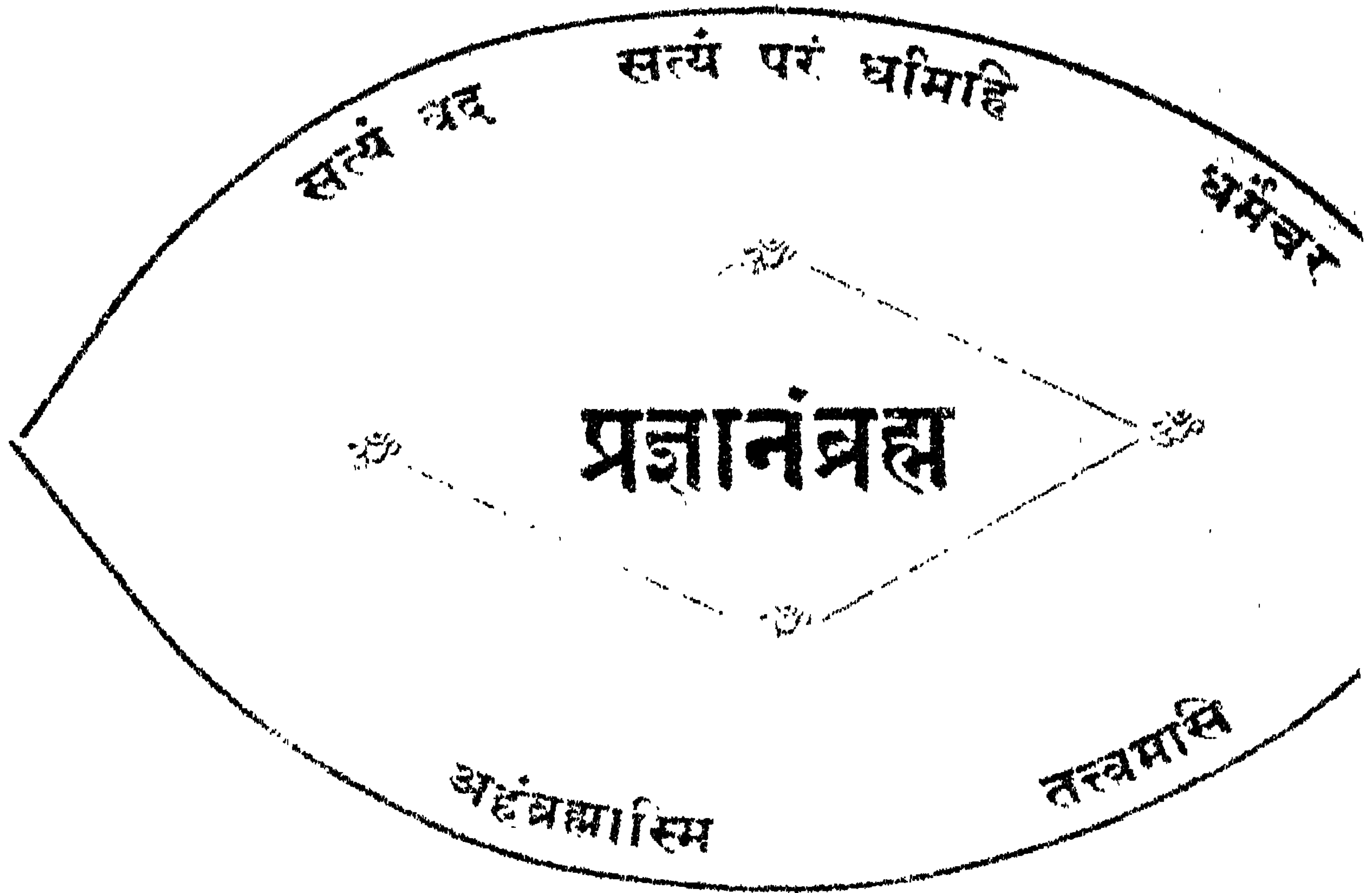
नवनागस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः ।। अनंतं वासुकिं शेषं पद्मनाभं च कंबलम् । शंखपालं धृतराष्ट्रं तक्षकं कालियं तथा ।। १ ।। एतानि नव नामानि नागानां च महात्मनाम् । सायंकाले पठेन्नित्यं प्रातःकाळे विशेषतः । तस्य विषभयंनास्ति सर्वत्र विजयी भवेत् ।। २ ।। इति श्रीनवनाग स्तोत्र संपूर्णम् ।।

आत्मषटकस्तोत्रम्

मनोबुद्धयहंकारचित्तानि नाहं न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे । न च व्योम भूमीनतेजो न वायुश्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।।१।। अहंप्राणवर्गो न पंचानिलामे न तोयंनमेधातवो नैवकोशाः । नवाक् पाणिपादौ न चोपस्थपायूचिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।। १ ।। नमे द्वेषरागौ नमे लोभमोहौ मदोनैवमेनैवमात्सर्यभावः । न धर्मो न चार्थो न कामो नं मोक्षश्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।। ३ ।। न पुण्यं न पापं न सौख्यं न दुःखं न मंत्रो न तीर्थं न वेदा न यज्ञाः । अहं भोजनं नैवभोज्यं न भोक्ताचिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।।४।। नमे मृत्युशंका नमे जातिभेदः पितानैवमेनैवमाता न जन्म । न बन्धुर्न- मित्रंगुरुर्नैवशिष्य श्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।। ५ ।। अहं निर्विकल्पो निराकाररूपो विभुर्व्याप्य सर्वत्रसर्वेन्द्रियाणि । सदामे समत्वं न मुक्तिर्नबन्ध श्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।। ६ ।।

|| सत्यमेव जयते ||

अयमात्माब्रह्म

परमात्म्यध्यान

जन्माद्यस्य यतोऽन्वयादितरतश्चार्थेष्वभिज्ञः स्वराट्
तेने ब्रह्महृदाय आदिकवये मुह्यन्तियत्सूरयः ॥
तेजोवारि मृदां यथा विनिमयो यत्र त्रिसर्गोमृषा ।
धाम्नास्वेन सदा निरस्तकुहकं सत्यं परं धीमहि ॥
कस्मै येन विभासितोऽयमतुलो ज्ञानः प्रदीपः पुरा ।
तद्रूपेण च नारदाय मुनये कृष्णाय तद्रूपिणा ॥
योगीन्द्राय तदात्मनाऽथ भगवद्राताय कारुण्यतः ।
तच्छुद्धं विमलं विशोकममृतं सत्यं परं धीमहि ॥ श्री. भाग०

असितगिरिसमंस्यात्कज्जलं सिन्धुपात्रे ।
सुरतरुवरशाखा लेखिनी पत्रमुर्वी ॥
लिखति यदि गृहीत्वा शारदा सर्वकालं ।
तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥

ॐ " तत सत " " सोऽहम "